

ДИВО-СІМ'Я

Сімферопольська сім'я оригіналів із промовистим прізвищем Диво своїх восьмеро дітей виховує вдома за власною методикою осягнення людського щастя. Чимало бід, які зустрічаються людям у житті, — від невмілого виховання і неправильних пологів, вважають 50-річний успішний професійний театральний режисер, фокусник-ілюзіоніст із багатьма

гучними титулами, психолог, педагог і спортсмен Валерій і його 33-літня дружина Діана. Вони створили свій успішний приватний "Театр Див" і школу-студію чарівників, де навчають бажаючих максимально використовувати весь потенціал, яким природа обдарувала людину. В її основі, як і в сімейній школі для власних дітей, — фантазія та доброта.

ДИВАКИ ЧИ ГЕНІІ?

Ця категорія присутня навіть в іменах юних Див: Добронтус, близнюків Добронцо й Добронто, Добрини, Дивини, Добронрави. А ім'я свого першого сина Валерій почув уві сні — Алкришнус (Алах-Кришна-Ісус), другому дав імя Богдано. Тож добротворчі дива в їхній звичайній трикімнатній квартирі, яку знімають у Сімферополі, трапляються часто. Тут їхнім дружим, доброзичливим і життєрадісним дітям не тісно й не сумно. Завжди разом експериментують, вигадують, творять, пробують і здійснюють. Старші турботливо доглядають за молодшими. Усі вражають розумом і добротою, здоров'ям і силою, лікарів не потребують, не робили жодної прививки, не мають навіть медичних карток. "У нас є власна оздоровча система, яка починається з першого дня народження малят", — запевняє струнка й гінка, як і всі її діти Диво-мама, котра всіх "своїх дивенят" народжувала вдома у ванні, а пологи приймав батько.

Усі Диво-діти до року уміли плавати, ходити й бігати, в рік — заговорили, у два — вже читали, у три — рахували й писали. П'ятеро хлопчиків і три дівчинки (старший — 15, молодший —

півтора роки) цілорічно купуються в морі, під водоспадами, в крижаних гірських річках і щоденно — у ванні, не знають що таке хвороби, а їхній фізичний гарт вражає навіть спортивних тренерів. Батьки вважають, що в цьому допомагає й пірамідотерапія. Тригранні піраміди у їхньому помешканні безліч. Вони, на думку цього незвичного, міцного й працелюбного родинного кола, здійснюють енергетичне підживлення їхньої оселі й організмів, захищають від усіляких шкідливих чинників. Валерій — до всього, ще й майстер східних единоборств, навчає сім'ю усіх примудростей уміння захистити себе. Але основна теза їхньої методики — вдумливий оптимізм, доброзичливість та безконфліктність. Головне — розвинути природні нахили й задатки, фантазію й гумор дитини, переконані батьки, котрі називають себе "енергетичними половинками, що акумулюють одна одну й тяжко переживають навіть найкоротші розлуки". Диво-діти не відвідують ні дитсадків, ні шкіл, навчаються без допомоги держави чи спонсорів так дружно й захоплено, що переважають знаннями своїх ровесників із загальноосвітніх закладів. До повноліття вільно володітимуть українською, російською, англій-

ською, французькою і грецькою мовами. Знання отримують вдома за індивідуальними програмами, в основі яких спартанське виховання. Батьки й репетитори викладають головні предмети: ерудицію, фантазію, логіку, закони природи й фізичні можливості організму, керівники різних гуртків за інтересами задовольняють і поглиблюють їхні різнобічні нахили. А ще, всі діти з захопленням беруть участь у циркових виступах батьків-ілюзіоністів. Так вони, позбавлені певного стандарту, який існує в загальноосвітніх школах, набувають знань, умінь, навичок здорового способу життя, етикету, самовдосконалення й духовного розвитку — у сукупності розвиваються як гармонійні особистості. У родині вважають: вивчення детально викладеного у їхніх книгах "Дивна сім'я" і "Фундаментальні знання" унікального досвіду, — де пропагуються принципи оздоровчої системи "Повноцінний ритм життя", може допомогти українцям взяти на озброєння принципи виховання здорового покоління. Тому запрошують до співпраці всіх зацікавлених і небайдужих до долі власних дітей земляків.

Закінчення на с. 14

Президент готовий взяти відповідальність на себе. Нардепи — ні

Стор. 3

Збережемо ідеали національної революції!

Стор. 6—7

"Серед книжок, у книжках, заради книжок"

Стор. 12

Квіти в мегаполісі

Стор. 15

СІРИЙ АСФАЛЬТ, ЧОРНА ЗЕМЛЯ, ЧЕРВОНИЙ ГРАНІТ...

МИСТЕЦТВО СПОГЛЯДАННЯ КВІТІВ

Шість років тому все почалося просто, без далекоглядних планів. Зібралися небайдужі мешканці будинку 3-а, що по вулиці Луначарського, поміркували й вирішили: треба запровадити в під'їзді послуги консьержки: щоб за порядком наглядала, щоб діти могли спокійно приходити зі школи чи якщо увечері хтось пізно йде... Нормальна ініціатива розвивалася далі. Чому сходи повинні бути закутані в темін? Ні, всю їхню підступність і лукавість можна мінімальним зусиллям вивести на чисту воду: вкрутити лампочку. Далі — більше... Захотіли, люди, щоб і в під'їзді красиво було. Десь картинку повісили, десь вазоном причепурили стіну... Там комору розмістили, решітку... А потім якось захотіли, щоб і довкілля око тішило. Ну, і пішло, поїхало. Привезли землю, посадили квіти, лавочку змайстрували. Сподобалося. Органічно склалася основна група, яка ось уже шість років працює разом. Олександра Шаповал, Людмила й Леонід Лук'яненко, В'ячеслав Репіцький і Наталія Савчук. Кожен має свої обов'язки. Наприклад, пані Савчук вважається головним перукарем дерев. Вона відчуває, як їх гарно й правильно підстригати. Разом з Олександром вони — основні креатори, даруйте, за куцеряве слово... Скажемо простіше,

мовірно... А ще було зграя підлітків із порожніми очима прибігла. І ніби не п'яні, але якісь наче зомбі чи обкурені... Вперлися, що хочуть забрати з собою гарбуза. З тих, що порозсідалися на возі. Красиві такі, немов велетенські помаранчі... Ой, здається, я ще нічого не розповіла про віз! Справжній, із Сумщини. Уже й свекра пані Шаповал немає на світі, а віз його, яким об'їжджав своє лісицтво, тепер милує око на лівому березі Дніпра... Ось так. Але далі про підлітків... Приблукавши зграєю на чужу територію, дзвекотять, обирають загрозливу позу... Звикли, бідаки, що на них усі кричать і відганяють, наче шакалів. Тому, коли жінки спокійно звернулися до хлопців, це розхитало їхню агресивну рівновагу. Підбгавши хвоста, вони, дещо здивовані, повільно відчалили...

Оце й усе. Чогось серйознішого ні Олександра Шаповал ні Людмила Лук'яненко не могли пригадати. Кажуть, що людей навпаки тягне сюди, наче магнітом, милуватися квітами. І нічого дивного немає. У Японії, наприклад, традиційне не тільки мистецтво ікебани, але й мистецтво споглядання квітів. Дітлахам тут також заняття — допомагають дорослим. Буває, що й квіточку зірвуть із клумби, і що? На них ніколи не гримають. А те, що тут загорожа, — то тільки від котів і собак, особливо навесні, коли пагінці ще тендітні.

не поскупись їм у скарбничку кинути копійчину: баба з дідом збирають гроші на внучку Марійку...

Потім, коли ми сиділи на четвертому поверсі в спеціально прилаштованому куточку для відпочинку, я вирішила трохи розпізнати психологію, так би мовити, намацати ґрунтові води цієї активності... Зрештою, не загортаючи в позлітку, спитала прямо в пані Олександри. Її подруга, Людмила Лук'яненко, сховалася за її спиною...

— **Для чого це Вам? Патріархальна естетика в мегаполісі... Ностальгія? Чи не краще було б жити в селі?**

— Не думаю, що це ностальгія. Уже хоча б тому, що батьки мої болгар і народилася я у місті Болград Одеської області. Тож фактично не знала українського села. Думаю, все простіше. Люди тягнуться до справжнього, до краси. І це природно. Так набридла вже ця мертва пластмаса. Цемент, асфальт, чавун... Навіть оті мультики закордонні наче з пластмаси... Що вкладається в голови наших дітей? Страшно жити в цьому кам'яному мішку... Я так думаю. А ще в нашому суспільстві таки щось змінилося. Ніби хруснуло щось... Люди вже трохи поїздили, побачили світ... Хочеться чогось такого, щоб воно тебе тішило, щоб красиво було. Я вже тридцять років живу в Києві. Хоч і болгарка, але вважаю себе повноцінною громадянкою України. Щоправда, болгарської мови не забуваю...

— **Знаєте, довкола так професійно зроблено, Ви, мабуть, спеціальною літературою цікавитесь?**

— Дещо читаю. Але якісь консультації можу давати тільки на побутовому рівні. Не по-науковому. Уся моя професійна освіта тільки й того, що курси флористики з сухоцвітів. Та й багато залежить від фінансових можливостей. У нас вони невеликі. Ось на тин нещодавно збирали всією громадою. Попередній ми самі переплїтали.

Не дивно, що він швидко розсіпався. А цей замовили фірмі... Дорогий, сімсот п'ятдесят гривень, але принаймні років десять прослужить...

(До розмови з Олександром Шаповал приєднується Людмила Лук'яненко. Хоча перед тим сахалася диктофона)

— Шура і Наталя Савчук це в нас такі дві "творчісні лічності", що коли б у них була можливість, то вони аж до гідропарку напосаджували б квітів...

— **Квіти квітами, але як Ви відважилися ось цю височенну стіну обклеїти кахлями й розписати?**

— Це ж бойлерна. Вона була сіра, як мара. Дивився з вікна чи балкона й аж нудота підходить. У нас якось одночасно виникла ідея розмалювати стіну. Навіть за законом Фен-шуй...

— **Як-як, за яким законом?**

— Це японське вчення, в основі якого лежить гармонія. Будинку, інтер'єра, людських стосунків... У домі повинно бути якнайменше гострих кутів. Правильно підібрані меблі згладжують їх. Дуже важливо правильно розташувати ліжко і дзеркало. Це спеціальна наука. Якщо дотримуватися основного, тоді буде гармонія в сім'ї. Багато хто підсвідомо відчуває, що в нас тут гарно, що аура здорова. Це ще й тому, що поруч школа і дитячий садок...

— **Але ж діти галасують...**

— То й що? Коли багато дітей, вони створюють прекрасну ауру. Захисни. Нехай кричать. Від них іде позитивна енергія.

Інколи мені здається, що я чогось не досягла, хочеться ще щось зробити. Але у мене немає можливості. Я — домогосподарка. Сім'я, різні проблеми...

— **До речі, чи всі сусіди солідарні з Вами?**

— Не всі, є такі, що демонстративно крутять пальцем біля скроні, мовляв, божевільні, займаються незрозуміло чим... Та ми не ображаємося. Бо коли Бог не дав відчуття краси, то й не навчав. Бачили на клумбі червоний гранітний камінь? Це ми його з будови притягнули. Коли вирили котлован, почався дощ, він намочив граніт і той заграва багряною барвою. Такий красивий, що я вирішила його прилаштувати для наших клумб. Сірий асфальт, чорна земля і червоний граніт... Заплатили екскаваторнику десять гривень і він нам його викопав.

НА ТЛІ ПОЛІТИЧНОГО ЛИЦЕДІЙСТВА...

У кімнатці, в якій розмовляємо, за проектом радянських архітекторів, мабуть, повинні були б сушити

білизну. Але жінки тут зробили собі веранду. Зручні фотелі, столик... Вечорами разом п'ють чай, розмовляють. Коли в когось іменини, то частуються також тут. Випікають солодощі, наливають у келихи десертне вино. Сухе, кажуть, щось не те, кисле... Пані Олександра любить курити кальян. Особливо увечері, коли захід сонця приваблює химерні сутінки. Тоді зелений вітраж в останніх променях сонця віддзеркалює неймовірну смарагдову барву...

Жінки принесли мені альбом із фотографіями. Один із багатьох. Я спочатку злякалася, що ось будуть зараз поіменно називати всіх родичів, друзів, колег. Але помилилася. Цей альбом не що інше, як архів їхньої шестирічної творчості. Тут і світлина всіх квітів, які почергово, в залежності від пори року, змінюють одна одну. Гортензія, клематис, лілія, вербена, декоративні соняшники, айстри, хризантеми... Не перелічиш... У жінок є мрія: хочуть зробити альпійську гірку. Це така висока клумба, обкладена каменем, зі спеціальними рослинами, які ефектні в будь-яку пору року... Коли світлина за світлиною почали гортатися фотографії дітлахів, я подумала, що це просто альбом якийсь у дитячому садку... Хлопчики й дівчатка в карнавальних костюмах... Виявилось, що режисурю цих дитячих карнавалів також справа рук наших жінок. І Новий рік, і свято Осені. Тоді випікають пиріжки, ліплять вареники, а дітей наряджають у фантастичні костюми. У спеціальній комірці їх майже шістсот! Людмила Лук'яненко хоч і страждає від присутності диктофона, не витримує: "Уявляєте? Випрані, випрасувані, висять на плечиках. Усе підбрано ідеально, навіть трусики і біленькі шарпеточки..." Карнавальна краса первинно лежала жмутом на гуманітарних веретах. Потім у рух йшов пральний порошок, ножиці, швейна машинка, гірлянди, сріблясті блискітки, мереживо... У залежності від настрою і сприйняття, кімната по черзі перетворювалася на балаган або феєрію... Це ж яку треба мати наснагу, щоб цим займатися... Може, думаєте, що вони самотні, не мають дітей? Із цим усе гаразд: і чоловіки, і діти... Чудеса.

Які ж вони гарні, ці жінки... Прості, добрі, розумні. На тлі огидного політичного лицедійства їхній тин і помаранчеві гарбузи такі тривожні та беззахисні... "Мабуть, вам більше відомо, скажіть, що ж це сталося? Ми всі дні були на Майдані... Що ж буде далі?" Мов діти, збентежили мене...

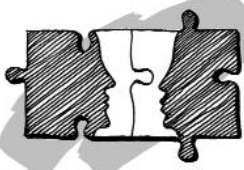
• **Уляна ГЛІБЧУК**
Фото **Олександра ГАЛАТИ**

БАБА З ДІДОМ ЗБИРАЮТЬ ГРОШІ НА ВНУЧКУ...

по-людськи: основні ініціатори краси. Кожну осінь у тамтешньому мікрорайоні їхня творча група займала призове місце в конкурсі "Квіткове подвір'я". Їм давали тисячу гривень премії, з котрої "чис-тими", після виплати податків, залишалося на кілька сотень менше... Але люди не засмучувалися. Те, що залишалося в кишені, пускали в діло. І фарби треба, і землю, і добрив... Клумби впорядкувати, гофре решіток вимагає послуг зварника... Поступово. Коли з села привезли старовинні бабусині гребені, надцерблені глечики, мотило, випурхнула ідея зробити тин. Спочатку склепали самі, по-аматорськи. Групою виїхали до лісу й наламали ліщини. Тин прослужив чотири роки, було вже що прикрашати глечиками. На великі свята вивішують рушники, яким по сто років. Звичайно, тільки вдень. Сидить жіноцтво поруч на лавочці й пантрує... Яка робота? Свято, спілкування... Жаль великий буде, якщо якийсь бомж чи п'яничка потягне під пахву за собою... На щастя, обвальних випадків вандалізму не траплялося. Хіба що одного разу вночі зрізали всі троянди. Хтось, мабуть, такий чулливий, що спокусився на запах, бо пахли вони ней-

ДИВО-СІМ'Я

ДИВАКИ ЧИ ГЕНІЙ?

Закінчення.
Початок на с. 1

Бо, якби багаторічні розробки Диво-родини використовували молоді батьки й учителі загальноосвітніх шкіл — у сучасному світі, (де кожна четверта дитина на планеті народжується з якимись відхиленнями, а якщо дійдемо до кожної третьої — то почнеться незворотний процес виродження людства), здорових тілом і душею дітей було б набагато більше. Звісно ж, при цьому батькам необхідно мати професійні педагогічні й медичні знання, а не діяти зопалу. Бо ранній розвиток дитини несе в собі чимало загроз і ризиків. Приміром, передчасне стояння й сидіння може зашкодити кісткам і внутрішнім органам малюка, а загартування важливо проводити обережно і, обов'язково, — поступово. Та за невідмінної умови, що в подружжя об'єдналися впевнені у собі високосвідомі й високоорганізовані особистості з великим почуттям відповідальності й достатнім багажем знань, між якими склався міцний позитивний психоемоційний контакт.

Самі ж професійні педагоги, психологи, лікарі (не лише кримські) зацікавилися системою навчання і виховання, створеною Валерієм і Діанною, попри те, що вона не вписується у більшість канонів усталених у нашому житті, дещо

обмежує навички й досвід соціального спілкування. Але відомо й те, що розумних і адаптивних, неконфліктних і обдарованих дітей здатні вивчити лише талановиті вчителі саме нестандартно, творчо, за індивідуальними програмами й підходами, виховуючи здорову конкуренцію і мотивацію досягти знання якнайкраще. Уроки ж доброти допомагають дітям позбавлятися від агресивності, більше думати про хороше, бо в людей із позитивними емоціями менший рівень стресу, ширше розкривається їхній потенціал. Доброта, як навичка, відпрацьовується до автоматизму. Тому, навіть у конфліктній ситуації, добра особистість веде себе спокійно й урівноважено. Унікальність педагогічних знахідок Диво-родини ще й у тому, що вона змалку виховує майбутніх тат і мам на власному прикладі, чого ще не робить у нас жодний виховний заклад: навчитися бути гарними батьками практично ніде. Тож, зацікавлено поставившись до напроцьовувань і досвіду Диво-родини, фахівці радять усім батькам, дідусям і бабусям не лише ознайомитися зі школою доброти та гарту душі й тіла поближче, а й застосовувати її елементи у родинному вихованні. Адже йдеться про нову модель здорової багатодітної української сім'ї XXI століття.

• **Віктор ХОМЕНКО,**
Крим

Мама-Диво, Диво-донька

ІСТОРІЯ СІМЕЙНОГО АЛЬБОМУ

МАЛЕНЬКА ДЕРЖАВА

Чи потрібно знати свій родовід до сьомого коліна? Так! — відповідь той, хто, як дерево корінням, живиться історією своєї сім'ї, свого народу. Чим міцніше це коріння, тим потужніша крона, тим кращі дозрівають на ній плоди.

Наталія Олександрівна Кузьменко усвідомила це, коли сама стала дружиною, мамою сина й доньки, вчителькою початкових класів. Навчаючись у Прилуцькому педагогічному училищі, перчитувала Василя Сухомлинського й пригадувала, як її дід Микола Матвійович Макаренко на сільському кладовищі показував їй могилки близьких і далеких родичів, розповідав про їхнє життя. Очевидно, для нього коліно Макаренків із Монастирища Ічнянського району значило багато.

Наталія Олександрівна показує мені фото дідуся в будівні, зроблене 18 грудня 1939 року. Він помер 1984 року, а його дружина-решениця, Тетяна Яківна, пережила чоловіка на 15 ро-

Тетяна Яківна Макаренко з правнучком

ків. Її зображень чи не найбільше в сімейному альбомі. Ось вона тримає на руках онуку Наталочку, а це вже біля її чоловіка Олександра. Ще встигла потішити й сфотографуватися з правнучками Сергієм, Романом, Оксаною й Вітою. Адже прожила 93 роки. І онуки, і правнуки запам'ятали її ласкаві руки, теплий погляд добрих очей.

У багатьох сім'ях помічала, що онуків люблять більше, ніж дітей, — розповідає Наталія Кузьменко. — Батьки мої були проти того, щоб я, вже студентка, пофарбувала волосся чи одягла модні на той час брюки. А дідусь тихенько віддавав мені відріз тканини, подарований йому, як фронтовіку, з нагоди Дня Перемоги. Уявіть собі здивування батьків і лукавство діда, коли я приїхала в Монастирище в широких модних штанах!

“Колись популярне чоловіче ім'я Матвій дійшло до нас із сивої симітської давнини. У буквальному перекладі воно відтворюється як подарований Всевишнім (могутнім). Протягом багатьох епох і в різних народів наймення прибрало відмінні форми: Матвій, Махтій, Матвій, Матей... І хоча наше прізвище Макаренко, але в селі частіше говорять і краще знають прізвище Махтей. Так називали люди нашого прадідуся...”

Це роз'яснення Наталія Олександрівна записала в альбом для своїх дітей Сергія й Марини. Адже вони сьогодні — верхівка родового дерева Макаренків, Кузьменків, Калінічів, Дяченків, Козиродів, Мірошників, Тищенко, Жадько.

Прізвище з Ічнянського Монастирища географічно поширилося на Чернігівщині до Прилук, Бобровиці, Носів-

Родина великим колом на дні народження Сергія Кузьменка

ки, Мени, Ніжина, а ще на Київщину, в Росію і Білорусь.

Я назвала Наталії Олександрівні знайому родину ніжинських Калінічів, і вони виявилися теж із її родословника. В альбомі є фото Василя Яковича Калініна в офіцерській формі, який загинув 1 грудня 1941 року, захищаючи від фашистів Москву. Про подвиг комісара в 1988 році написала “Деснянська правда”.

Сьорбнув фронтового лиха і Кость Якович Козирод. Після війни аж до смерті 1994 року він любив наспівувати рядки з відомої тоді пісні “Іх оставалось только трое на безымянной высоте”. — Це його улюблена, — запитували молодші у старших? — Так, — відповідали їм, — бо він один з отих трьох.

Наталії Олександрівні цю історію розповіла її мама Раїса Андріївна, підслухавши розмову чоловіка з Костею Яковичем. Тому що воїн ніколи не хизувався привселюдно.

Інша війна підрубала ще одну гілочку родового дерева. В Афганістані загинув двоюрідний брат Наталії Кузьменко Василь Борщ. В альбомі він на фото з племінником Сергієм і на стенді в музеї Ічнянської гімназії імені Степана Васильченка. Родина опікується Василевою мамою, яка втратила сина, чоловіка і сама виховує ще двох дітей.

Перегортаючи сторінки альбому, помічаю, як часто збиралися родичі великим колом. Найбільше групових світлин у батьківському обійсті: відзначають день народження Сергія Кузьменка — розмістилися аж у чотири ряди. А це вже в Черкасах вітають Сергія-солдата з прийняттям присяги на вірність Україні.

Солдат Микола Матвійович Макаренко (у центрі)

Ті ж усміхнені обличчя на весіллі Надії Дяченко; поряд з Анатолієм Дяченком, який прийшов у відпустку зі служби 1 вересня 1975 року. Молодші і старші святкують Новий рік у карнавальних костюмах.

Сімейні фотографії, як реліквії, збиралися давно. Саме родина виховувала з покоління в покоління духовну опору, моральні засади. Недарма ж, Наталія Олександрівна одним з епіграфів до альбому взяла слова Конфуція про те, що держава — це велика сім'я, а сім'я — це маленька держава. І тримається вона на любові.

Саме в Монастирищі, де закорінене родово дерево моїх героїв, з'явилася одна з перших на Чернігівщині, та й в Україні школа-родина. Там працювала вчителькою Лариса Юріївна Козирод, яка після смерті директора Надії Миколаївни Кондри обійняла її посаду і продовжила шкільні традиції. Кликати працювати до себе і Наталію Кузьменко. Але гілка її родини вже звикла до ніжинського простору і повітря. Тут працювала в дошкільному навчальному закладі, тепер — у школі-гімназії № 16. У ніжинський дім привів дружину Олену син Сергія.

— Вважайте, що ви пройшли дорогою знаменитої монастирищенської родини Забіл, — розказую Наталії Олександрівні. — Пармен Забіла — автор першого пам'ятника Миколі Гоголю в Ніжині. Він — дядько дружини Михайла Врубеля, відомої співачки Надії Забіли-Врубеля і дід дитячої письменниці Наталії Забіли.

— Так у нас до сих пір одну сільську околицю називають Забілівкою, — підхоплює мене співбесідниця.

У сімейному альбомі вона описала історію села Монастирище. На її думку, рідня теперішня і та, що жила давно, — це рід. А рід до роду — початок народу.

Її діти отримають у спадок дім, наповнений сімейною історією, в якій воювали, вчилися і трудилися. На фото жінки обробляють поле, а чоловіки косять і розпилюють дерево. А ще всі разом вивчають історію держави: на київському Хрещатику, у Троїчанському дендропарку, в Уманській “Софіївці”, в ніжинській бібліотеці, де були визнані 2004 року кращою читаючою сім'єю.

Цей сімейний альбом Кузьменки подали на конкурс “Моя родина”, організований Центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді в Ніжині та Чернігові, і виявилися найкращими. Усіх зворушило оце скороворинське пізнання самого себе через славний родовід. “Якщо добром наповнена душа, — не перекутне дерево життя”, — закликає нас усіх вчителька Наталія Кузьменко.

— Що ви в ній найбільше цінуєте? — запитала я в доньки в невістки. Обидві відзначили життєву мудрість, відповідальність, уміння зберігати мир у домі, терпіння і любов. І якщо Марина сприймає це від мами, як належне, то Олексій — глибше й емоційніше. Адже Наталія Олександрівна замінила їй померлу рідну маму.

Я впевнена, що ці листочки могутнього дерева, опираючись на його міцне духовно щедre коріння, проростуть славними ділами, добрими вчинками, які допишуть в сімейну історію. Сьогодні вони хочуть зібрати свою велику рідню на 70-ліття батька Наталії Олександрівни Олександра Миколайовича Макаренка.

• **Надія ОНИЩЕНКО**

“Ми намагаємося збагнути, що відбувається у людей, які живуть серед книжок, у книжках, заради книжок, отже, все, що вони говорять про книжки є дуже важливим”.

Умберто Еко

МАНДРІВКА ЛЮДЕЙ І КНИГ

Порівняно з відчайдушно плакатним гаслом 11 Форуму видавців у Львові: “Люди, читайте!”, мотто нинішнього, 12-го Форуму є розважливим та обнадійливим: “amor librorum nos unit” — мовляв, любов до книги нас єднає. Однак модальність останнього вислову набагато жорсткіша, імперативніша й категоричніша. Бо ж хоч-не-хоч, а мусимо щось читати: від підручників, інструкцій, правил, угод до казок дітям на сон грядущий. А любити ж не примусиш. Найчастіше дар любові вроджений. А як же бути з тими, хто має гіршу спадковість? Тут є нюанс: народження людини як соціальної істоти не збігається з її фізичною появою на світ. Тож якщо “ззор” між народженням “від плоті” і народженням “від духу” не наповнити якщо не любов’ю, то хоча б повагою до книжки як квінтесенції культури, він може збільшуватися до катастрофічних масштабів і давати фатальні тріщини. “Сама людина — це тільки дія і безладний рух, а книжка окреслює цю дію і цей рух, називає їх, надає їм сенсу і знаходить їхнє значення”, — переконує Ольга Токарчук (“Мандрівка людей Книги”). Утім, яка саме книжка здатна надати сенсу нашим діям та безладу? Епоха ж бо однієї Книги давно минула й істина, мов сіль у воді, розчинилася у величезному морі книжок. Яка із них незаперечно наша? А може, всі вони тією чи іншою мірою? І “читач — зрештою — вибудовує власну систему образів: автора і літературних персонажів” (Марія Зубрицька)? У пошуках відповіді на ці питання очевидно варто мандрувати книжковими лабіринтами й вирушати в дорогу за самими книжками і на зустріч із їхніми авторами й видавцями.

***

Це вже стало майже народною прикметою — ближче до середини вересня все складніше стає придбати квиток на потяг до Львова, — адже тут відбувається Національний книжковий ярмарок “Форум видавців у Львові”. Нарешті вокзал, перон — змовницьки озируюся у пошуках спільників по таємному ордену “Homo legens”. Знайомих облич не видно. Звісно, ці люди так запросто не світяться. Зай-

маю своє місце у вагоні, трохи розчаровано виявляю, що моїми попутниками виявилися зовсім не книголюби. Та менше з тим, ми ж з’ясували, що не всі ними мають бути, а в інших homo’s купа своїх проблем окрім Форуму. Рушаємо. Розгортаю книжку, тексти Прохаська таки непогано смакувати під перкусією коліс. І тут до мого вуха долинає розмова, що разюче відрізняється від звичної вагонної словесності — усної і писемної (хітот вагона, в якому я їхав, була табличка: “Купе для віддыху провідників”). Сумнівів не було: в сусідньому купе говорили про книжки, літературу та ще й українську й сучасну. Рафінована, без зарозумілості мови, ємність фраз, невідробна зацікавленість, з якою мої заочні сусіди обговорювали нові романи Дереша і Поваляєвої. Я підвівся зі свого місця ніби знічев’я пройшовся по вагону і з внутрішнім задоволенням поспостерігав за цим вправним інтелектуальним пінг-понгом. Було цілком очевидно, що для цих молодих людей такий стиль дискусій цілком органічний, але, за настирним бажанням виговоритися, відчувалося, що в них не так уже й багато майданчиків (публічних і приватних), де вони можуть вправлятися у мистецтві диспутів на літературні теми. Ця випадкова сценка в дорозі між Києвом і Львовом видалася мені досить підбадьорливим прелюдом до Форуму, і яку згодом мені довелося згадувати і в обнадійливому, і в песимістичному контекстах. Отож, — як це відбувалось.

***

Дванадцятий Форум видавців у Львові: 474 учасники (а це видавництва, книготорговельні установи, бібліотеки, навчальні заклади), які були представлені окремими стендами на всіх поверхах Палацу мистецтв. Активно змагалися за читача також власники книжкових яток на всій площі перед палацом Потоцьких. Як і минулого року, відразу кілька вишуканих палацових залів було виділено для проведення презентацій і творчих зустрічей. Проте цього року Форум уперше вийшов на центральну вулицю Львова, на проспект Свободи. І в суботу на алеї між Львівською опе-

Люди, книги, машини... Вулиця Коперника перед Палацом мистецтв — традиційним місцем проведення Форуму

рою і пам’ятником Шевченка вишикувалися намети, в яких найважчі книговидавці й книготорговці заохочували заклопотаних перехожих у центрі міста долучитися до книжкового торгу, не поспішаючи на запроуджену людьми й машинами вулицю Коперника — традиційну адресу Форуму. Щоправда, дощ у вихідні таки завадив успішному спілкуванню видавців і читачів, але прецедент відбувся, і організатори ярмарку заповнили журналістів, видавців і авторів, що експансія Форуму в простір міста надалі триватиме. Присутній на прес-конференції з нагоди відкриття Форуму видавців заступник голови обласної держадміністрації і собі докинув, мовляв: схвалюємо, вперед. Також не вперше з вуст обласного начальства пролунало резюме, що Львів потребує сучасного виставкового комплексу. Щоправда, міська влада скромно відмовчувалася, бо наслідки її зусиль були очевидні: розритий центр міста якраз неподалік вулиці Коперника й уже звична відсутність води на масивах.

А ось верховне київське “начальство” (цього разу як і минулої, його в одній персоні уособлював заступник голови Держкомтелебачення і радіомовлення, незмінно оптимістичний Василь Шевченко) виявило бажання перехопити ініціативу й організувати в Києві зразково-показовий Національний ярмарок. У ролі консультантів обіцяють залучити президента Форуму видавців у Львові Олександру Коваль. Щоправда, чим цей новий мегапроект відрізнятиметься від уже існуючого державного “Книжкового саду” начальство не пояснило. Добре, що хоч облишили задум “пересадити” приватну львівську ініціативу на дніпровські пагорби.

Ясна річ, прес-конференція була далеко не найцікавішою подією з-поміж решти двохсот сорока з гаком акцій, запланованих на Форумі. За чотири форумних дні наряд чи можна відвідати більше десяти відсотків заходів, внесених до програми. Оскільки Форум досить помітно впливає на видавничі

стратегії, то я вирішив побувати передусім на таких акціях, з яких можна отримати щонайбільше інформації про тенденції розвитку українського книжкового ринку (якщо він узагалі здатен ще розвиватися). Тож я вирішив і далі рухатися концептуальною лінією і невдовзі вже слухав виступи учасників “круглого столу” “Український книжковий ринок та стратегія державної політики”. Приводом для зустрічі стало визнання того невтішного, але дедалі болючішого факту, що в нашій державі досі сукупно видається менше однієї книжки на душу населення, що Ук-

Феномен книги і читання — тонкий індикатор стану суспільства.

раїна фактично окупована книжковими ринками, що власне український книжковий ринок в Україні складає порівняно невелику частку (в межах 10—20 %) проти книжкових ринків сусідніх держав (передусім Росії), які продовжують агресивно поглинати наш інформаційний простір і, відповідно, фінансові ресурси населення. Організатори винесли на обговорення п’ять тез, суть яких зводилася до того, аби вкотре привернути увагу влади, ініціювати проведення “спільного засідання уряду, зацікавлених комітетів Верховної Ради та групи експертів”. Далі пропонувалося створити робочу групу для розробки програми дій, яка у підсумку має бути закріплена на законодавчому рівні. В останньому пункті йшлося про створення інституції, що координуватиме дії всіх установ і відомств. Схема настільки ж елементарна, наскільки малореальна для втілення. І не лише з огляду на катаклізми у владній верхівці, але й на відсутність спільної мови серед самих видавців і книгорозповсюджувачів. Бо ж і путнього обговорення згаданих тут тез на так званому “круглому столі” не вийшло, не кажучи вже про якісь консолідовані дії.

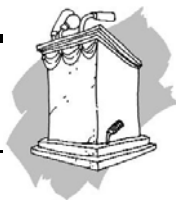
Конструктивнішою і притомнішою була розмова на іншому “круглому столі” “Промоція української книжки: європейський стандарт чи “третій шлях”?”, співорганізатором якого виступило інтернет-видання “Час Європи”. З українськими колегами ділилися досвідом головний менеджер міжнародного відділу Франкфуртського книжкового ярмарку, Ірис Клозе; директор Фонду Центрально- і Східно-Європейської книжки Карел Маркус (Нідерланди), повноважні представники Варшавського книжкового ярмарку, головний редактор газети “Книжное обозрение”, один з організаторів фестивалю інтелектуальної книги “Non fiction” Олександр Гаврилов. Сам факт присутності цих діячів на цьогорічному Форумі видавців у Львові — безперечний здобуток його організаторів. Щоправда, із запрошених до участі в “круглому столі” шести провідних українських видавництв свого представника делегувало лише видавництво братів Капранових “Зелений пес”.

Багато говорилось на цій зустрічі (яка справді відбувалася за круглим (вірніше — овальним) столом у дзеркальній залі Львівського університету) про британський досвід заохочення читання: програму для підлітків “reading champion’s” (плакати із зірками спорту за процесом читання), створення клубів читання, численні телевізійні програми, створення умов для читання в громадському транспорті (адже британці значну частину часу проводять у дорозі). Інтерес до книжки дозволяє людям подолати стіну відчуження, повернути радість спілкування і взаємності. Чомусь із усього сказаного особливо запам’яталася інформація про гурток читання для пасажирів електрички Нью-Касл—Літс. Згадалася розмова у поїзді Київ—Львів, мимовільним свідком якої я став. До речі, а чи були на Форумі майданчики для читачів такого штибу, зацікавлених у обміні думок із приводу прочитаного (як на мене — це один із суттєвих способів поширення книжкової культури)?

Можливо, десь і були, але на більшості тих презентацій, на яких я побував, їх так і не побачив. Винятком може бути хіба що обговорення книжки Леоніда Кононовича, організоване видавництвом “Кальварія”, яке й випустило в світ цей роман. Думаю, що найближчим кроком до підвищення культури українських книжкових ярмарків має бути диференціація рекламних акцій,

Стенд Видавничого центру “Просвіта” мав на Форумі свою вдячну аудиторію

ВІЗИТ

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ — ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ ЧАСУ

Під час візиту Президента України Віктора Ющенка до США 14—18 вересня його було нагороджено філадельфійською медаллю Свободи, якою щороку відзначають осіб або організації, які досягли особливих успіхів у відстоюванні загальнолюдських прав і свобод. Серед уже нагороджених медаллю Свободи — Кофі Аннан, Вацлав Гавел, Нельсон Мандела, Лех Валенса й інші. “Я присвячую цю нагороду українській нації, громадянам вільної і демократичної країни, — сказав Віктор Ющенко. — Не група людей чи політична сила зробила демократичний вибір, а вся нація”.

Крім того, Президент України взяв участь у ювілейній сесії ООН, а також зустрівся із керівниками кількох країн та українською діаспорою. Віктор Ющенко заявив, що Україна не відмовляється від євроінтеграційного курсу, і вступ до СОТ — реальний для нашої держави ще в цьому році. Глава Української держави наголосив, що стосунки України із США, НАТО і Європейським Союзом упродовж останніх місяців “радикально поліпшилися”. Серед нагальних завдань зовнішньої політики України Президент назвав отримання статусу країни з ринковою економікою, підписання із США двостороннього протоколу про взаємний доступ на ринки товарів і послуг, відміну поправки Джексона-Венніка. Відтак уже наступного року Україна планує розпочати переговори з Євросоюзом про формування зони вільної торгівлі.

Перебуваючи в США, Віктор Ющенко зробив кілька політичних заяв. Зокрема він пообіцяв, що другий етап розслідування справи вбивства Георгія Гонгадзе неминуче дасть відповідь, хто замовив убивство журналіста. “Буде поставлена крапка у питанні, хто вбив і хто замовив убивство”, — сказав він журналістам у Нью-Йорку.

Беручи участь у “круглому столі” “Сприяння ефективному управлінню: створення передумов для ефективного управління” у рамках конференції “Глобальна ініціатива Клінтона”, Президент України висловив своє бачення щодо реформування ООН у контексті нових викликів часу. Так, на думку Віктора Ющенка, боротися із проблемами бідності й охорони здоров’я потрібно не лише вузькогалузово: “Глобальна відповідь на такі виклики — демократизація політичних систем, спілкування громади і влади... Доки ми не матимемо здорової політичної системи, яка відповідає демократичним засадам Організації, у тому числі в Україні, ми не дамо відповіді на ці виклики”.

•

О. С.

РОЗПОЧАЛАСЯ ВІЙНА... КОМПРОМАТІВ

Вона ведеться такими засобами, ніби боротьба йде не на життя, а на смерть. Із попереднім інформобстрілом через засоби масової інформації, наскоками кавалеристів з оголеними шаблями, застосуванням смердючих газів, які тхнуть не правдою і напівправдою, із неперебірливим залученням союзників як доморошених, так і закордонних, із застосуванням “важкої артилерії” сенсаційних звинувачень, з обміном ударами нижче пояса.

Гірко й сумно. Схоже, такого не було в найгірші для незалежної України часи. Наша спільнота розгублена й ошелешена всім цим.

Звичайно, це не крах світу, але — крах ідеалів Помаранчевої революції, оскільки саме її чільники подали стартовий свисток. Принаймні для багатьох із тих, хто в них повірив. А насправді ж — це банальний початок наступних виборів до Верховної Ради, які не за горами. Війна ведеться за місце в політичному ковчезі-парламенті, який може вмістити лише 450 душ, а бажаних туди потрапити — без ліку. Бо саме сюди переміститься центр державної влади й політичного впливу, оскільки почнуть уже діяти вимушено проголошені свого часу — в пакеті (!!!) з рядовими, але кон’юнктурними законами — зміни й доповнення до чинної Конституції.

Початок цій ганебній війні не за правилами поклада політична криза, викликана відставкою уряду й відстороненням найближчих до Президента людей, звинувачених у корупції. Десять днів визначив Віктор Ющенко органам, які колись називали компетентними, для перевірки цих звинувачень. Коли пишуться ці рядки, ще немає інформації, чим закінчилася ця перевірка. Однак мало хто сумнівається в можливих висновках: мовляв, звинувачення безпідставні, жодної корупції в оточенні Президента немає і бути не може. Адже про свій сумнів, що вона є, натякнув сам Президент, даючи вказівку про розслідування. А головний законник — Генеральний прокурор Піскун — поспішив ще до перевірки запустити в суспільну свідомість думку, що в матеріалах, переданих экс-керівником Секретаріату Президента Зінченком щодо корупціонерів немає фактів, а одні заяви.

Тим часом, попри оптимістичні декларації экс-прем’єра

Юлії Тимошенко, що очолювана нею сила, хоч і не буде тепер блокуватися з Народним союзом “Наша Україна” Ющенка, а піде на вибори самостійно, але паралельним із ним курсом, протистояння не тільки не зменшувалося, а й наростало. Ні, сама Юлія Володимирівна особисто Президентові недовіри не висловлювала, але її активні прибічники робили на нього серйозні наскоки. Зрештою, обидві команди наввипередки вправлялись у звинувачувальному красномовстві.

Заговорив і полум’яний адепт Юлії Тимошенко экс-голова Служби безпеки Турчинов: на прес-конференції він виклав низку фактів, які (якщо вони достовірні) свідчать таки про корупцію. Турчинов теж відкрито не нападав на Ющенка, однак називав факти, коли той не реагував на сигнали СБУ, іншими словами, покривав корупціонерів. Згадав також про те, що штучно зволікається розслідування справи про отруєння Президента, і що в ньому нібито той сам не зацікавлений. Словом, резонанс від цієї пресової конференції був настільки гучним, що досяг Сполучених Штатів Америки, де перебував у цей час Ющенко, і змусив його з-за океану спростовувати сказане Турчиновим: це, мовляв, “нісенітниця собача”, і що в керівництва СБУ “за збиранням компроматів на друзів просто бракувало часу для раціональної роботи”. Певно, Віктор Андрійович, по-перше, забув народну мудрість: скажи, хто твій друг, і я скажу, хто ти. Адже якщо на друзів є компромат, то чи можуть вони бути друзями? А по-друге, він і не помітив, що особисто втягнувся в сумнівну дискусію, виправдовуючись, чого, можна здогадуватися, і чекали опоненти. Виправдовуватися завжди збитково, нападати куди вигідніше.

Суперечності й колізії у верхах нової влади надзвичайно порадували так звану опозицію в особі лідерів есдеків(о) Медведчука й регіоналів Януковича, які ніяк не могли знайти точку опори своєму опонуванню, і, не маючи плідних ідей, обходилися загальниками й потихенько хиріли. А тут на тобі — ніби сам Господь Бог послав рятівний круг: є за що вцепитися.

Хмизу у вогнище підкинув Леонід Кравчук, забувши, що так негідно чинити першому всенародно обраному президенту України. Зрештою, це не ду-

же здивувало, оскільки Леонід Макарович давно вже перетворився на довірену особу Суркіса й Медведчукового адвоката. Отже, він, підхопивши інтернетівську інформацію, нібито російський олігарх в опалі Березовський п’ятнадцятьма млн. доларів фінансував блок Ющенка на минулих виборах, навіть потелефонував Березовському в Лондон, щоб той підтвердив цей факт. З якою насолодою Хитрий Лис, як нарекли Кравчука в народі, викладав, що це порушення законодавства, яке може потягнути за собою імпічмент президента, хоча він мало реальний, оскільки ні процедура не випирана законодавчо, ні голосів у Верховній Раді не вистачить. То навіщо було про це говорити? Та для того, щоб ще більше загострити протистояння та дестабілізувати політичну ситуацію.

Не хочеться переказувати всі перипетії цієї шамотні. Десятки прізвищ випірнули на поверхню: Березовський, Бродський, Червоненко, Жванія, Порошенко... Уже сам перелік імен наштотує на припущення, що проводиться масштабна операція щодо дискредитації не тільки переможців Помаранчевої революції, а й України загалом, задумана справжніми майстрами чорної справи, які мають для цього величезні кошти і які славляться нестандартними ходами у здійсненні різного роду провокацій.

В останній декаді вересня має бути сформований новий уряд. На посаду прем’єра Президент пропонує Юрія Єханурова, компромісного фахівця, який у різний час з успіхом працював із Ющенком, і з Кучмою. Не просто буде здобути в парламенті необхідних 226 голосів для затвердження Глави уряду, але все робиться для того, щоб він пройшов. І, вочевидь, пройде. Та навряд чи це додасть авторитету Президентові. По телебаченню показали, з яким захопленням кинувся кандидат у прем’єри обнімати й цілувати экс-президента Кучму на летовищі в Дніпропетровську — і це багатьма людьми, особливо на заході країни, сприйнято як ще один промовистий факт реставрації старої влади, що приписується Ющенкові.

На жаль, війна компроматів вступає в ту стадію, коли повернути назад уже буде неможливо. Усе це гнітуче впливає на український загаль: люди розчаровані й пригнічені. Мій приятель, розважливий учений, відомий про-

ПОГЛЯД: ДЕНЬ ЗА ДНЕМ

фесор, національно свідомою людиною, яка всіма фібрами душі підтримувала Помаранчевий Майдан, скрушно показав на свій робочий стіл і з гіркотою сказав: “Бачите, я прибрав помаранчеву символіку...”. Тисячі людей телефонують у редакції і на телеканали, щоб висловити своє негативне ставлення до того, що відбувається в країні. Навіть моя дружина з серцем кинула: “Не піду на вибори — і край!...” І такі настрої переважають.

Усе це викликає сумні роздуми. Україна нині роздерта не навпіл, як під час минулих президентських перегонів, а на частини. Помаранчевий електорат роздвоєний. І ті обнадійливі прогнози, що в єдиному блоці прихильники Ющенка і Тимошенко легко матимуть у наступному парламенті більшість, нині здаються фантазією. Хочемо ми цього чи ні, але щось у верхах діється не те. Віктор Ющенко власноруч перетворив свою палку прибічництва, що проводиться висновки з її колишніх декларацій, у могутню суперницю. Боротьба ведеться на політичне знищення. Війна компроматів знівелює обидві сили. Відомо ж бо: коли двоє б’ються, перемагає третій. Он уже й Народна партія, що її кликав до спілки Ющенко, створює свій, так званий Народний блок Володимира Литвина. А ще є комуністи, соціалісти, регіонали... А ще є януковичі, корчинські, вітреники... Справді бо, нинішня ситуація, поглиблюючись, може призвести до цілком передбачуваних наслідків: воюють одні, а терпітиме народ.

То що ж робити?

Найперше — обом сторонам подумати передусім про Україну. Друге: негайно запровадити мораторій на вилив компромату. Третє: припинити взаємне поборювання; іти своїми шляхами, але до однієї мети.

Інакше не зрозуміє народ і не простить історія.

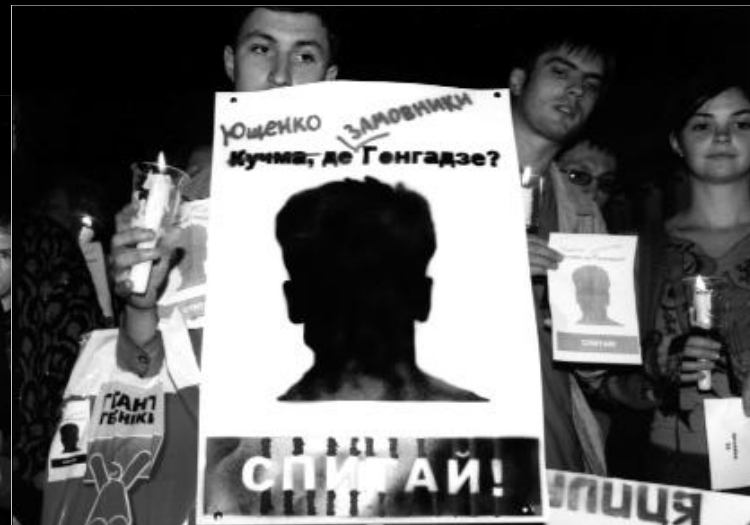
А може, й справді мають рацію польові, точніше — майданні командири, народні депутати Тарас Стецьків і Володимир Філенко, які закликають 20 листопада, у першу річницю Помаранчевої революції, скликати знову Майдан і нехай влада прозвітує перед народом, який її відстояв, як вона виконує революційні лозунги й настанови?

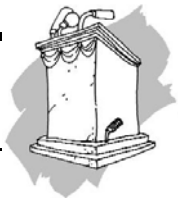
• Віталій КАРПЕНКО

16 вересня, п’ять років тому, Україна втратила Гію Гонгадзе. Посиротіли діти, повдовіла дружина, матір позбавили єдиного сина... Непоховане тіло, незнайдені й непокарані вбивці, невиконані обіцянки. По кому подзвін?...

Фото О. Галати

Шановні друзі!

Шановні представники засобів масової інформації!

Переконали, що в кожній країні є часи, моменти, коли існують виклики, проти яких національна еліта, і, перш за все, — політична, повинна сформулювати свою ефективну позицію і реакцію. Те, що сьогодні відбувається в Україні, яким, на мій погляд, є тим моментом, коли політична еліта нації повинна згуртуватися, керуючись вищими інтересами країни і дати оцінку і відповідь на ті виклики, які в нас існують. Переконали, що окрім тих людей, які є в цьому залі, цієї праці ніхто не зробить. Тому сьогодні я вас закликаю не до інтриг, не до війни, не шматувати країни, не займатися процедурою працевлаштування декількох осіб, а чесно говорити про інтереси нації і держави. Переконали, що це єдина база, друзі, на якій ми всі можемо виграти заради інтересів нації і народу. Усе решта — це кроки, які рано чи пізно девальвують ті політичні сили, які цьому будуть протистояти.

Мені часто приходить на згадку ситуація 1948 року в Німеччині, коли після трьох років окупації у країні не йшли ні економічні реформи, ні гуманітарні реформи, ціна на все вимірювалася або пачкою цигарок, або коробкою сірників. Нація не вірила ні в що. Тільки еліта, зібравшись, підписала Пакт про стабільність і почала демонструвати один одному, партнерам по політиці, по бізнесу, профспілкам, банкірам і т. д., речі, навколо яких можна згуртуватися.

Я хотів би дати своє бачення тих процесів, які відбуваються, і, очевидно, деяку оцінку. Переконали, шановні друзі, що сьогодні вирішується не доля Єханурова — бути йому прем'єр-міністром чи не бути. Сьогодні наша доля вирішується, доля Парламенту, Президента, — ефективно, адекватно реагувати на здатність забезпечити стабільність України. Це тест, який повинен пройти парламент. Повірте, я знаю, як сьогодні ніч пройшла, і в якому лісі, і з якими потугами, на жаль. Я не хотів би, щоб знову працювали гроші. Я вас прошу, друзі, сьогодні присягти виключно керуючись моральними моментами. Друзі, я прошу, щоб сьогодні працювали державні й моральні важелі.

Тепер я хочу пояснити, що відбувається. Я переконали, що в країні задіяний цинічний план руйнації влади. Цинічний план! Причому, до цього плану залучилися дехто із Майдану і дехто з тих, хто його хотів розігнати. Такий дивний альянс, і ми рухаємося до руїни, шановні друзі. Той авторитет, той імідж, який у нас був, сьогодні невідблаганно скорочується. І це тест для всіх нас. І тому я хотів би пояснити ряд кроків, які мною, як Президентом, були здійснені, в тому числі щодо уряду.

Попередній уряд дав утягнути себе в небажодну гру, в частину цього сценарію. Але я почну по порядку. Ми почали фінансовий, економічний і політичний рік із того, що зробили економічну програму, бюджет, мета якого була на базі ресурсу, який ми мали на початок економічного року, направити їх, у першу чергу, на заробітну платню, пенсію, фінансування програм дитинства і материнства. Це були ясні чотири пріоритети. Заробітна платня відповідно до бюджету під-

нята на 57 %, пенсії вперше за історію України приведені до показника прожиткового мінімуму, програми щодо дитинства сформовані на прирості в 3—4 рази, якщо говорити про програми для матерів, — вони підвищилися від 5 до 11 разів. Потім, до цього курсу почали ділити ресурси, яких не існує, почали обіцяти дати те, чого в країні немає. Економіка почала реагувати на такий хід політики.

Оскільки тут лунало запитання, щоб я пояснив, за що я відправив у відставку попередній уряд, я хотів би декілька цифр назвати. За 8 місяців 2005 року темпи зростання валового продукту уповільнилися у 2,32 рази. Якщо на початку року вони були 6,5, то сьогодні вони складають — 1,6 %. Ми маємо ди-

економічній практиці не буде. Я не буду вдаватися в деталі інших економічних показників, наприклад, показника інфляції споживчої корзини, де, ми всі розуміємо, є серйозні перекося у бюджеті. Серйозні, викликані ростом цін на ту чи іншу групу товарів споживання. Заборгованість із заробітних плат виросла на 15,9 %. Я говорю про тенденції за 8 місяців. Обсяг імпорту зріс на 24 %, обсяг експорту — на 7,6 %. Це — претензії бізнесу.

Підсумовуючи це, я хотів би сказати, шановні колеги, що на тлі тих процесів, які почали відбуватися, особливо починаючи з другого кварталу поточного року, ряд негативних моментів проявився у системі відносин команди, яка представляла владу в Україні. Ці кон-

зуміння у команду влади. Включно — всередині уряду, між урядом і різними інституціями. Якийсь час мені вдалося відчути, що це порозуміння близьке, але, як водиться, за ніч воно було зражене. Знову закулісними консультаціями.

І тому, шановні друзі, я хочу сказати таке. Я підтримував уряд, інші інституції влади, роботу РНБО, роботу Секретаріату Президента, я цінував зусилля моїх колег, які спрямовані на добробут і на благо нації. Але я не міг, шановні друзі, захвати голову в пісок і дивитися, коли руйнівні процеси зайшли в інститути влади і з кожним днем вони девальгували імідж і репутацію країни. Коли не вдалося знайти це порозуміння, я прийняв рішення про відставку всіх сторін, які не змогли знайти рішення в цьому конфлікті.

Я ще раз підкреслюю: проблема конфлікту не в стосунках Ющенко—Тимошенко, не в стосунках Ющенко—Порошенко чи не в стосунках Ющенко—Зінченко. Не в цій площині було непорозуміння. Але я був утягнтий у вирішення цих питань своїми активними діями і нажив непорозуміння з багатьох сторін. Але я засвідчую вам, що я цей крок робив заради України, а не заради якоїсь частини владної команди. Прошу це зрозуміти як ключовий керівний момент у мотивації моїх дій.

Тепер, шановні друзі, мій план стабілізації, який сьогодні з вами необхідно обговорити і прийняти.

Перше, шановні друзі, якщо ми бажали максимально швидко стабілізувати ситуацію в країні, нам треба прийняти, розглянути на сьогоднішньому засіданні і затвердити

шим виборцям ні пенсій, ні зарплат, ні стабільних цін. І тому ці дві точки, я переконали, є прямим політичним обов'язком еліти, незалежно від кольору прапора, під яким вона знаходиться.

І третє. Багато дискусій виникає навколо виборів 2006 року. Я вам даю слово, адміністративний ресурс працювати не буде. Я вам даю слово, жодний канал державних фінансів віднині — ні кошти НАК "Нафтогазу", ні кошти Мінтрансу, ні кошти "Зв'язку", — жодні бюджетні кошти на вибори 2006 року працювати не будуть. Я вам даю тверде слово! Вибори будуть чесними, прозорими і публічними.

Я у переговорах з ОБСЄ зайняв позицію, яка дала змогу продовжити моніторинг за демократичними маяками України до виборів у парламент 2006 року. Ми повинні мати поведінку максимально відкрито. Хай у нас будуть спостереження з усіх інститутів, які бажать перевірити чистоту і публічність наших виборів наступного року.

Як Президент України я зроблю все, щоб припинити дестабілізацію. Зараз Верховна Рада може стати зі мною поруч у подоланні цієї кризи. Може зайняти іншу позицію: роздмухувати її далі. Переконали, що мудре рішення, сміливе рішення — це стати на позицію якомога швидше стабілізувати ситуацію в Україні. Ми, шановні друзі, підписали з вами декларацію і продемонстрували цим самим, що ми усвідомлюємо ту відповідальність, яка в нас є перед Україною.

Хотів би зупинитися на тих речах, які деякого тривожать. Я вам гарантую, що я не допущу політичних репресій, політичних переслідувань (*вигуки в залі*). Цю іронію я можу прокоментувати таким чином. Що в цьому залі, можливо, дуже рідко між деякими командами було порозуміння, і основні події творилися за кулісами, через авантюри. Я скажу, що це не моя політика, друзі. Я вірю, що кожна сторона, яка підписала угоду, буде дотримуватися свого слова. Якщо сьогодні існує питання про наповнення цієї декларації, я просив би всіх сісти за стіл і наповнити конкретним змістом, у тому числі і тези, які стосуються недопущення політичних переслідувань. Я готовий узяти всю відповідальність на себе, друзі.

Наступне. Що стосується механізму формування уряду. Механізм формування уряду є відкритим шляхом проведення взаємних політичних консультацій із фракціями. Я підкреслюю, що в принципах формування уряду не буде осіб, які себе пов'язали з бізнесом, які себе дискредитували, осіб, які не є в контексті тих політичних домовленостей, які ми формуємо в рамках формування уряду.

Наступне. Що стосується політичної реформи, друзі. Я, як Президент даю вам гарантію, що буде той хід політичної реформи, який намічений, — я не буду творити дії деструктивного характеру. Не буду. Те, що підтверджено на папері, я буду тою стороною, яка буде виконувати ці дії.

А зараз, шановні друзі, прошу розглянути представлену кандидатуру Єханурова Юрія Івановича на посаду Прем'єр-міністра України і прошу підтримати. Спасибі.

ВИСТУП ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ НА ЗАСІДАННІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ 20 ВЕРЕСНЯ 2005 РОКУ

наміку нижче попереднього року. Або в цілому скоротилися темпи приросту валового продукту більше ніж у п'ять разів. Це база формування бюджету, соціальних програм і таке інше.

Друге. Темпи зростання промислового виробництва уповільнилися в 2,4 рази, а сільського господарства — в 1,7 рази. Якщо ми говоримо про інші бази й показники — торгівлі, експорту, імпорту, за 7 місяців цього року, торговельне сальдо, яке було на січень—липень попереднього року і складало 2,6 млрд. гривень, сьогодні впало практично до нуля. Ми залишилися з двотижневим запасом позитивного сальдо. Це складає 118 млн. доларів. Переконали, що величезну послугу в цьому зробила й та бездарна політика ревізії митних ставок, яка була проведена декілька місяців тому.

Ідемо далі, шановні друзі. Залишається велика частка податків, які підприємці сплачують наперед. За перше півріччя переплати зросли до 6 млрд. грн. або 29,3 % надходжень мобілізованої державної податкової адміністрації України за перше півріччя. Це — претензії бізнесу. Невідшкодована сума ПДВ на 01.09 складає 2,6 млрд. грн. Це ті речі, друзі, які я обіцяв, виступаючи і перед Майданом, і перед українським парламентом, що їх у нас в

флікті формувалися на закулісних, непрозорих і незрозумілих рішеннях, які, час від часу, приводили до виникнення публічних конфліктів. Останньою краплею у цьому сюжеті був конфлікт навколо приватизації Нікопольського феросплавного заводу, де, про що ви знаєте, було прийняте унікально справедливе рішення суду. Але через закулісні потуги уряду на вулиці вийшло декілька тисяч людей на протистояння. Туди були заведені підрозділи Міністерства внутрішніх справ для того, щоб провести акцію з утвердження нового директора, якого ніхто на завод не пускав. Ми стояли за один крок від кровопролиття. Це був анти-Майдан. Це не моя політика, друзі.

Я не хочу, щоб в Україні вирішувалися суперечки з бізнесом, керуючись унікальними судовими рішеннями, на такий підставі. Це дискредитує Україну. Тому ми маємо скорочення інвестицій, тому ми маємо колосальну недовіру бізнесу до української влади, і ми є свідками цього.

Кінець кінцем у команді влади виникли закулісні інтриги, наклепи, — безпідставні, а може, і підставні звзаємні звинувачення. Система життя в інтригах установилася як звичайна. Я намагався присвятити останні 8—10 днів, працюючи до глибокої ночі, щоб принести поро-

те подання, яке я сьогодні офіційно представляю вам — подання на призначення Єханурова Юрія Івановича Прем'єр-міністром України. Нам треба всім докласти зусиль, щоб цей уряд був неполітизований, непартійний. Ми розуміємо, що нам треба сім місяців прожити в прагматичній роботі. Власне кажучи, в нас є два вибори: сім місяців проіснувати, жити в стагнації або жити в розвитку. Жити в розвитку ми можемо тоді, коли ми сформуємо на цей час і дамо всі можливості ефективно працювати уряду. Переконали, що тільки уряд, який сьогодні буде сформований із прагматиків, може ці сім місяців ефективно працювати на людей. Тому я просив би вашої згоди на підтримку такого розвитку сценарію щодо затвердження нового уряду.

Друге. Стабілізація економіки, стабілізація торгівлі, інвестиційного клімату і других базових речей розвитку 2006 року буде виходити з нашого професійного, об'єктивного і своєчасного розгляду бюджету 2006 року. Переконали, що своєчасний розгляд бюджету-2006 дасть хороші сигнали на ринок економічний, інвестиційний, інвесторам, як внутрішнім, так і зовнішнім, для того, щоб активізувати свої дії в рамках національної економіки. Ми повинні, друзі, ясно зрозуміти — ніякі скандали і кризи не замінять на-

хто запевняє своїх виборців про відданість народним інтересам, своя політична сорочка виявилася бляхою.

Втягування ж країни в подальший сценарій термінового введення в дію політ-реформи, перехідних положень і дострокових парламентських виборів ні державі, ні народу користі не принесе, бо робота в кризовому режимі ще ніколи стабільності не додавала. Прикоро, що власна "ображеність", спрага реваншу та загумінкувата пімстливість окошаться на українцях.

● **Радміла КОРЖ**

Голосуючи 20 вересня, Верховна Рада України успішно "провалила" кандидатуру Юрія Єханурова на поса-

ТРИ ГОЛОСИ ДО ЗДОРОВОГО ГЛУЗДУ

ду прем'єр-міністра України. Не вистачило трьох голосів.

Незважаючи на заклик Президента до консолідації усієї політичної еліти, прохання забути про партійні розшарування і особисті образи і поставитися до питання по-державницьки.

Вранці, перед початком засідання майже всі були вп'ячені, що кандидатура Президента набере потрібні 226 голосів. Атмосфера в залі була діловою, спокійною. Засідання відбувалося чітко, виражено, в нормаль-

ному робочому режимі. До голосування...

Голосування по фракціях показало наступну картину: фракція комуністів — 0, "Регіони України" — 3, "Наша Україна" — 45, Народна партія Литвина — 44, блок Тимошенко — 1, Соціалістична партія України — 25, Українська народна партія — 22, "Єдина Україна" — 44, СДПУ(о) — 0, "Вперед, Україно!" — 20, "Реформи і порядок" — 6, партія промисловців і підприємців України — 15, Народний Рух України —

14, НДП, "Трудова Україна" — 11, позафракційні — 13.

Як обіцяли, і в цьому виявилися послідовними, не голосували комуністи та едеки. З "Регіонів України" проголосували троє депутатів. І навіть один із БЮТ, хоча перед цим фракція прийняла рішення, що не буде голосувати за кандидатуру прем'єра. Вистояв проти "виroku" Сергій Головатий.

Існує думка, що провал Єханурова — просто технічна помилка в розрахунках можливих голосів "ЗА", —

кілька депутатів із "Нашої України" цього дня перебували у відрядженнях або хворіли.

Але, якби там не було, — Україна залишилася без уряду на невизначений термін, що може спровокувати жорстку кризу: надходить дата затвердження бюджету наступного року, а робота над цим документом загальмувалася. Депутатів не переконало навіть щире, дохідливе слово Президента про загрозливе становище вітчизняної економіки: тим,

Кордони твоєї мови — кордони твого світу. Художній текст — це плантація для нових слів і цвинтар для мертвих. Нація мусить мати різні “діалекти”: побутовий, науковий, публіцистичний, літературний. Хто і коли написав перший український сонет? Ймовірно, це зробила Леся Українка (1890). Поміж тими, що були залюблені в цей жанр, маємо п'ятеро поетів, яких літературознавці називали неокласиками; їх об'єднувала особиста приязнь і, сказати б, “професорське” ставлення до літератури, її класичних зразків. Звідси — постійні пошуки чистої, перемитої лексики, внутрішня заборона на силований наголос чи важкий збіг приголосних у вірші. При цьому вони були дуже різними — у цьому, крім несприйняття советчини, і не лише в її літературній іпостасі. На літературні вечори неокласиків збиралася молодь (передовсім студенти). М. Зеров читав переклади з латинських і французьких поетів, Ю. Клен — з поетів німецьких і англійських, М. Драй-Хмара, М. Рильський та П. Филипович декламували свої вірші. Не потребували й не мали формального лідера — (всі п'ятеро були самодостатніми), проте особливо шанували Зерова, бо він м'як так поглянути з-під професорських окулярів, що порядний людині стало соромно. Драй-Хмара начебто скаржився, а насправді хвалився: пробував, мовляв, писати революційні вірші, але Зеров складає на них так пародії, що більше рука не піднімається... Назгаль були не так “класиками”, як “патриціями”, до того ж троє з п'яти обіймали професорські посади, чим постійно дратували “шарікових” і “швондерів”.

ОДИН ІЗ П'ЯТЬОХ

У 40-х роках позаминулого століття Т. Шевченко кілька разів гостював у Сокиринцях на Полтавщині, в маєтку Г. Галагана. Зберігся лист поета (1858) до господаря: "Цілую тебе тричі, і твою пані, і твого малого Павлуся". 1871 року Григорій Галаган у пам'ять передчасно померлого сина заснував у Києві школу-пансіонат (Колегію).

Михайло Драй-Хмара (як і його довічний, досмертний побратим Павло Филипович) закінчив елітну Колегію Галагана 1910 року. Далі — Київський університет, Самара і Петроград, а після одержання диплома — два роки в університетах Європи, 1918 року молодого вченого запрошують на кафедру слов'янознавства в новоствореному Кам'янець-Подільському університеті. У 1923 р. Драй-Хмара повертається до Києва. Очолює кафедру українознавства в кількох ВИШах, працює в інституті мовознавства, (де керує семінарами з чеської, болгарської та польської мов), в академічній Комісії дослідження української мови, в редакції Українського словника. 1926 р. виходить друком перша (і єдина за життя) поетична збірка "Проросень" і монографія "Леся Українка". Не думаю, що матиму багато опонентів, сказавши, що нічого кращого про Леся відігди не написали. Колись у Петрограді до друга завітав Филипович разом із Мандельштамом. Ніна, дружина Драй-Хмари, гралася шлюющим перснем, знімаючи і надягаючи його на палець. Мандельштам серйозно сказав: "Не играйте судьбой!" Напророчив: усіх трьох чоловіків поглинулі большевицькі контабори.

У Києві родина Драй-Хмари мешкала на Садовій вул.; у щоденнику поета кілька разів згадується Маріїнський парк (який тоді називався Пролетарським). Драй-Хма-

ра знав і любив місто, проте ще в 1930-му — задовго до трагедії — написав про Київ: "...ти не жива, ти всічена глава //на золотій тарелі Саломеї".

Коли йдеться про поезію, спокса цитувати майже неперевершена. Зрештою, будь-який художній текст має два складники: “матеріальний” (епітет, порівняння, образ) і нематеріальний (дух, таїна). Вони нерозривні, але не тождісні: чари окремо від вірша не зацитуєш. Контроверсія між вишуканою образністю і акцентуованими прозаїзмами в рамках одного вірша — органічна для Драй-Хмари. “Ще губи кам’яні дахів високи// пожадливо бузу татарську сьуть...” — так починається вірш, датований 1923 роком. Далі читаємо: “Сніг тармакуватий, як стародавній мармур...”, “Чого ви платете, незрячі?” — а закінчується вірш

тованому 1929 роком, але це факти біографії, тоді як “...очі ієромонаха” — поезія (зрештою — таке ж очевидне, але малозрозуміле чудо, яким є кохання).

За життя Драй-Хмари неоприлюдненою (крім численних переказів) лишається поема "Поворот" (1922—1927), яка була спробою сказати правду і водночас не говорити про неї, втікаючи в сутінки примарних надій. 1933-й ще був поперед, але кризь голодомор 1921-го поет пройшов зрілою людиною — і страшним пророцтвом стали рядки: "А діти, наче цуценята, // за нею бігали та скавучали: // хліба, хліба! // І от одного разу // (не знаю, як це сталося так — чи жаль їй серце стиснув дуже, // чи, може, тронулась ума) // вона дітей тих поколала // і стала їсти..." Білий вірш назагал не характерний для Драй-Хмари; чергуючи римовані та неримовані фрагменти в поезії "Поворот", автор, вочевидь, шукав нових засобів виразності, проте його здобутки можна вважати, принаймні не неоднозначними. Можу помилятися, але українська мова здається мені такою, що опирається на неримованій поезії. Утім, не лише мова "вчить" поета, а й поет може "навчати" мову; почитаємо на генія українського верлібру.

ГРИМУЧА СЛАВІСТИКА

Розвідку “Проблеми сучасної славістики” Михайло Драї-Хмара оприлюднив у “Пролетарській правді” наприкінці 1929 р. Зробив-

не мають ні спільної культурної спадщини, ні антропологічної то-
тожності, ні однакових етнографіч-
них рис. Слов'янське культурне
життя треба вивчати, беручи його
не лише в генетичному, а й у функ-
ціональному аспекті. Такі
слов'янські питання, як солідар-
ність, зближення або конкретні сто-
сунки між двома слов'янськими на-
родами, можна абстрагувати цілком
від історичних дослідів, розгля-
даючи їх як цілеві поняття”.

Що тут скажеш? Написати таке міг лише затятий "буржуазний націоналіст" — такий, як я або ви, шановний читачу. Просто, як картоплина: слов'яни не будуть і НЕ МУСЯТЬ товктися під одним дахом, але МОЖУТЬ із доброї волі співробітничати заради усвідомлених і наперед спланованих вигод. Натомість, слов'янознавці мають вивчати все і про всіх, не опускаючись до "московського слов'янофіліства", котре — більше чи менше маскуючись — є різновидом не науки, а ідеології про третій Рим" і пан-православ'язм. До слова, Драй-Хмара знав **усі** слов'янські мови (і кілька європейських).

РУЇНА

У березні 1925 р. в Академії наук (ВУАН) відбувся вечір, присвячений творчості неокласиків. Часопис "Більшовик" відгукнувся на цю подію статтю "П'ятеро з Парнасу", в якій (здавалося б, іронізуючи) написав усе, що насправді треба було написати: "Кажуть ці п'ятеро, що "поетів – хоч гребулю

ЧОГО ВИ ПЛАЧЕТЕ, НЕЗРЯЧІ?

*Померкло сяйво позолот
На древніх брамах Ярослава,
І сонце — як затертий злот,
І слава — як гірка неслава.*

Михайло Драй-Хмара, 1929

трьома рядками з кількох слів: "Гринджолами//мовчазно//кожух проїхав". Повертаючись до "матеріальних" елементів, варто наголосити, що в Драй-Хмарі вони мають родові ознаки справжньої поезії: з одного боку, — несподіваність, а з іншого — здатність здаватися такими, наче ви їх відчували самі, лише не встигли сказати. "Лани — як хустка в басамани...", "...наче скибка кавуна, //ущербний місяць", сказати "...літо бабине "в повітрі"//Комусь на смерть кошуло-ю тче", "млин, немов приколотий метелик", "Я нюхаю світло і звук", "Крислатих кленів юний батальйон...", "Жалаять і цілують флейт жагучі оси//лащастя гобівів бархатні джмелі", "Метелик//непруд-кокрилий плугається в повітрі".

Назагал у товаристві неокласиків Драй-Хмара був, вочевидь, найменшим “професором” у тому, що стосується власної творчості, і мав поетичну інтуїцію, яка, на щастя, не підлягає академічній дресурі.

На початку 1928 р. поет записав у щоденнику: “31 січня, 1 і 8 лютого зустрічався з М., що в неї очі, як у ієромонаха Петра”. Нічого не знаю про того ієромонаха, але досконало розумію, ким у ті дні була М. для Драй-Хмари. Відпуння цієї любові читаємо і в подальших записав у щоденнику, і в вірші, да-

ши кілька ритуальних поклонів у бік “марксистського спрямування” в роботі радянських учених, автор без недоводов висловлює думки, яких достатньо, щоб через кілька років зацікавити НКВС: “Що радянська славистика дуже занепадала, довідуємося із статті Р. Яковсона [...] Це й не дивно, коли загадаємо, що стара російська наука здебільшого вороже ставилася до західноєвропейського позитивізму, розвиваючи натомість своєрідні, специфічно російські, ідеалістичні тенденції [...] Ми повинні вивчати західнослов'янську культуру, виходячи з наших інтересів. Власне, в царській Росії славистики не було — була тільки слов'янська фразеологія. На превеликий жаль, у нас і тепер іще плутають ці два одмінні поняття. Про це свідчить байдуже ставлення до слов'янознавства як наших керівних кіл, такі широкі верстви громадянства [...] На Україні славистика завермела зовсім. У Києві, Донбасі — української культури, слов'янських дисциплін немає зовсім у жодному науковому закладі...” Серед “неокласиків” Драй-Хмара був єдиним фаховим славістом. У статті, про яку йдеться, написав слова, зрозумілі — ба, навіть, тривіальні для славіста — але ж для більшовицької шпани сповнені диверсійного сенсу: “Слов'янські народи

гати, а поезії — як кіт наплакав”, та й та, що є, нудна “зі своїми молотками і тракторами”. Зі своїм присудом не забиралися й компартійні бонзи: червневий (1926 р.) пленум ЦК КП(б)У звинувачує неокласиків у пропаганді “буржуазної ідеології”. Драй-Хмара бачить все те, що бачать кожні живі очі: “Нудьга морочна і стара, // немов історія України, // смоктала серце... То — мара, // то демон сивої руїни”. Першим “беруть” Рильського (1931 р.), але невдовзі відпускають: ще не час. У подальшому Максим Тадейович мусив купити собі життя “Пісню про Сталіна” — слава Богу, не вона визначає його місце в літературі. В лютому 1933 р. арештовують Драй-Хмару; три місяці змагань зі слідчими, але ще не прийшла пора розрахунку “за Парнас”. Пропонується співробітництво, Драй-Хмара відмовляється стати “стукачем”, і його відпускають, попередньо розіславши циркуляр — на роботу не брати. Ніде й не беруть; професор бігає містом у пошуках випадкового заробітку.

Наприкінці 1934-го, невдовзі після вбивства Кірова, в Києві розстрілюють перших 28 діячів

культури. Драй-Хмара пише: “Від болю сонце скорчилось і в’яне, // пірнувши в буйну кров гарячих ран, // і в кожнім серці вістря ятагана, // і кожне горло стискує аркан. // Гамуймо сіль, що обпікає щоки, // ковтаймо спазми сполотнілих губ, // поки в туманах виє звір, і поки // гадючий свист повзе на свіжий зруб”.

1935-й. Тривають арешти. До списку забороненої української літератури друкують нові і нові додатки. У Москві прем'єра "Платона Кречета". Виходить друком роман-агітка Яновського "Вершники". Група українських письменників вирушає на паризький Міжнародний Конгрес на захист культури. Стаханов ставить рекорди. Україна, як і весь Союз, починає звикати до розщепленого шизофренічного життя — одне для людей, інше для себе. З кожним днем набирають ваги і пики літературні наймити режиму — зрештою, нещасні люди, яким бракує або порядності, або таланту, або того й іншого.

Зерова беруть весною, Филиповича — влітку, Драй-Хмару — в перші дні осені, 4-го вересня. Не нам судити тих, хто в катівнях знамався, наговорив чортзна-чого на себе і на товаришів. Але! Драй-Хмара нічого не визнавав, не назвав жодного прізвища “терориста-націоналіста”, не підписав жодного протоколу з “туфтою”. Його справу виокремили в особливе провадження і заочно, через московське ОС (Особое Совещание), засудили на 5 років. На Колимі мив золото. Зробив типову помилку: рвав жири заради “підвищеної” пайки, але навіть вона не дозволяла вижити: фурункульоз, цинга, серцева слабкість. Якщо вірити офіційному папірусу, помер у 1939-му. Останній вірш написав ще в Києві, на Лук’янівці: “І клатик неба, розп’ятий на ґратах, // і недріманне око у “вовчку”... / Hi, ні, на вороних уже не грати: // Я — в кам’янім, у кам’янім мішку”.

Після 34—37 років усе стихало. Так званий “літературний процес” перейшов на штучне дихання (і закриті розподільники для його очільників). “Класиків” визначали на засіданнях ЦК.

13 серпня 1924 р. Драй-Хмара записав у щоденнику: "В революції інтелігенція українська не перейшла в повній мірі національного моменту (не закріпила своїх позицій) і через те почуває себе "ні в сих, ні в тих" перед явищами соціального порядку". Не знаю когось, хто сформулював би цю тезу чіткіше. Ми й досі "не закріпили своїх позицій", досі не второпали, що "нація" і "соціум" нерозривні, а клонки між ними вбивають або більшовики, або фашисти-шовіністи — що, зрештою, виходить на те саме.

Розстріляне відродження, не-
достріляне відродження, залякана
й сервільна письменниця “еліта”
відійшли чи відходять у минуле.
Сьогоднішня Україна вагітна но-
вою літературою, але вона ніколи
не народиться з популярності —
справжньої чи уявної — п’яти на-
ших письменницьких персон десь
у Європі. Боляче про це писати,
але мусимо у видавничій справі
створити хоча б таку ситуацію, яку
кремлівські вожді дозволили Укра-
їні в 20-х роках (поки не спохопи-
лися й не почали душити). Сьогод-
ні армія, тюрма і книжковий ринок
говорять неукраїнською мовою: ті,
хто нас нищили, перемагають.
Президент часто відвідує храми —
а коли він востаннє був у книгарні?
І не треба себе колисати: сьогодні,
як і 70 років тому, “гадючий свист
позве на свіжий зруб”.

● **Володимир ВОЙТЕНКО**

ЗГАДУЄ ВАСИЛИНА РИПТИК (1925 р. н.):

У тридцять дев'ятому я була ще пацанков, ми пастушили й дивилися, що поляки тікають, але ми не розуміли ніч. Мені тоді було лиш штиринадцять років. У сороковому прийшли москалі. Я тоді в школу ходила. А в сорок другому брата забрали в Німеччину, а в нас є два коні й цими кінми треба їхати. Це було за німців. І треба фірманити. А тато мій був слабкий на астму, не давало дихати. Мене визивають в сільраду. Прийшов посильний і каже: "Йди, тебе Михлюк визиває". Ну, то ніде не дінешся, мусіти. Я прийшла, а Михлюк каже: "Васю, я розумію, що тато слабкий, що зима, але треба їхати. Треба возити дрова з Хоминського. Бо люди по одному коневі мають". А в селі лиш ми мали два коні, а то спрегають один ти й другий, то сьогодні їде один, завтра — другий. Михлюк каже: "Ти мусиш їхати, бо буди казати, що в того два коні, ти й не їде". Ну, що я годна? Шо я ще годна?! Але треба, то треба, того кажу: "Шо буду мочи, то буду їхати". Михлюк дав мені пішака — такого діда Петришія. Ми возили дрова, ти й складала там, де колгосп потому був. Це було в сорок другому, а в сорок третьому тато вмер. І всьо — перейшло, шоби лиш їхати і їхати. Так було до сорок четвертого.

У сорок четвертому на весні зачилися війна. Прийшли москалі. Один фронт стояв там, де зараз Перкатючка живе, а один — там у Вуліїці, угорі. І стріляють. А потому Ляльчук (він уже тоді був головов, а не Михлюк) направив до нас ранених носити. І це д'вечору несуть два третого на носилках — і вези в Заболотів. Єк дуже ранений — у Заболотів, ек легше — у Рожнові була лікарня, там скидали. І так я ці ранені вожу. Так я цес фронт кочую. Зближивси фронт — зачили людей евакуювати. Привозі людей у Іллінці. Пригоні мене сьогодні до того, я мечу тоти торби на фіру й везу. Завтра пригоні до другого. І так кожний день, аж люди не змогли на це дивитися. Але був йкийс на Сводному Коцик, так, ек ветлікар, але то у фронт не було ветлікарів. І він мені каже: "Васю, знаєш шо? Це твоя біда! Ти давай коням вдосвіта їсти, аби тебе люди не виділи, а я на оборозі напишу великими чорними буквами "ТИФ". І раз, два в'ни прийдуть, а потому не мут приходити". Так і зробив. Я конів вдосвіта погодую й сижу в хаті. А в'ни прийшли ти й пішли, бо тифусу боялися. В екійс чes фронт си посунув дес туда, ек в'ни казали, у Сопку. Приходить цес ветлікар і каже: "Всьо, Васю, фронт пішов. Можеш виходити".

Це си зачило — арештують людей. Пригоні мене в міліцію, торби арештованих мечут на фіру і я везу в Коломию. І сьогодні везу, а завтра ек ні, то позавтра — знов. Так цілий сорок четвертий рік, аж до сорок п'єтого. Ой, Боже, ек нагадаю, то я просто не знаю, ек то-то си пережило, ек люди пережили. У сорок п'єтому році перед самим Светим Вечором в'ни забігли тих, ек в'ни казали, хто пішов у банду. Я не знаю, шо то була за організація. На Сводному не брали, а брали на Черганівці. Михлюка, шо був колис головов сільради, заарештували раніше. А в жінки — четверо дітей. Їй, напевно, хтос сказав, і в'на з дітми втекла до брата у Вуліїцу. Рано встали — кажут: "Вивіз". Уже не пригадую, чи то Ляльчук прийшов за мнов, чи то когос прислав. Посилають мене на Різдва рано в Косів — там був переселений пункт. Приїхаємо туда, а там саней — море. Завантажують торби на сани. На чийхос санах їхала і Михлючка. Не на моїх. Але ввечері хтос випустив двох її дітей. Ми приїхали туда, а там рух — шукають цих дітей, а двоє — із нев: така дівчинка, шо, може, у перший клас ходила, а хлопчикова — штири місяці.

Вантажилися до вечора — міліція шукала Михлюччиних дітей хатами. Разом із вечором ми виїхали в Коломию. Але фіри везут торби, а люди йдуть пішки. Перед ран-

ДІТИ ГРОМА

Один із колишніх дисидентів сказав мені, що незалежність ми отримали випадково й не вміємо нею користуватися. Мабуть, так. Усе випадкове можна втратити. Дивно, що стільки боролися за неї — і нічого. А тут — беріть, користуйтеся! А дехто ностальгує за хлібом по 16 копійок, за німцями, за... Таки не вміємо. Сприймаємо те, за що боролися діди, як належне. Чекаємо якогось чуда, не бачачи, що воно вже відбулося. Парадокс.

Зараз у шанцях ростуть гриби й вигріваються перед дощем вужі. Я не знаю інших шанців. Усе, що було, мені розповідали або мовчали.

Одна з коліскових, що співала бабуса, була про Євгена Коновальця. На запитання, хто такий, — відповідь — мелодія хороша. А ще — гірке: "Скільки ж в тому лісі хлопців побили". І хрести. На городах, у садах. Без надпису, без могилки. Але з вінком. І ями без хрестів. "Земля над покійником потає".

І фрагменти-спогади. Багато з них — про Михлюка-Грома, якого двічі вбивали "совіти", але не змогли знищити пам'ять про нього. Чи не найзворушливіші з цих спогадів — про сім'ю Грома, про втечу, поневір'яння і біль.

ком приїхали в Коломию на станцію. Світла нема — самі слупи, бо то по війні. У вагонах свічки у вікнах горі, уже люди звідкис там є. Я не знаю, чий торби везла. Мою фіру звільнили, а виїхати не можу, бо сани все їдуть. Стою коло вагона. Нараз приходить Михлючка з дітми. Дівчинка тримає колач, а кавалок (шматок — авт.) колача вирізано. Я ек тепер її вижу, здаєси, шо з тим ко-

Життя тривало — народилися власні діти

лачем. Михлючка стелит ліжничок на сани, кладе дітей ти й каже: "Васютко, ти знаєш, чого я прийшла". Кажу: "Будете казати, то буду знати". А сама думаю, шо, певно, її завертають назад, бо діти малі. А в'на: "Люди вже свої торби у вагон поносили, а я не можу з дітми. Мої торби там на санах. Іди мені поможи". Іду. А ці діти в'на лишила на моїх санах. Приходимо до саний, в'на мені завдає на плечі веретінний міх і каже: "Неси он у той вагон". Іду помежи фіри. То вже заходиться на днину. А холодно — страшно. Прихожу я до вагона. Люди там сиді, а я ж не знаю — чи точно цей вагон, то стою коло дверей ти й чекаю Михлючку. А її нема. Це си розвидніло, а я стою з міхом, ніхто мене не питає, чого я стою. Іду д' своїм санах. Діти плачуть, ба змерзли. Дівчинка мами питає. Я кладу міх на са-

Це не ті коні... Василина Риптик із односельцями на цегельні

ни, вкриваю дітей ліжничком і чекаємо мами. А Ганьки ек не було, так і нема. Начальники вокзалом ходять. Звертаюся до цих начальників, кажу: "Мама, видко, сіла в поїзд, а діти лишила мені на санах. Шо мені з цими дітми робити? Один каже: "Брось под поезд бандюгу". А я: "Шо така дитина знає від бандюг? Ек під поїзд". "А что нам с ним делать?" "Дайте мені". В'ни не циганіси: "Бері". Мале вже моє. А дівчинку беруть за руку й ведуть у поїзд: "Мать сознается". А я за другу руку тримаю. Питають дитину, ек в'на називаєси і ек мама називаєси. Кажу: "Михлюк Марія, а мама — Михлюк Анна". В'ни ходять попід поїзд: "Анна Михлюк! Анна Михлюк!" А це си ніхто не обзиваєси. Сонце вже високо. Вже Збора. А в'ни ходять, ходять. І в кожний вагон хтос цю дитину садити, а я не даю. Хожу від начальника до начальника, випрошую цю дитину. Я не знала, шо Михлючка втекла. Думала, сіла у вагон, але не хотіла їхати з малими дітми, бо шо мала робити? Прошу я начальників: "Ви дали мені малу дитину, дайте й цю. Старша буде з тов сидіти". Радилися в'ни, радилися: "Ну, бері. Чорт с тобой. Забирай бандюков".

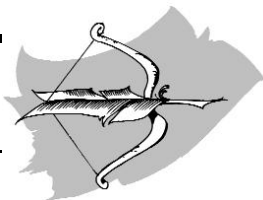
А ми від самого Светого Вечора не їли. Мені й не хочеси, але діти. Повертаю в екус столову, кажу, шо лишили мені двоє дітей, а я не маю шо дати їсти. Найшли в'ни екус зупу, малому пипку. Нагодували

ми дітей і поїхали. А це вже хоче бути вечір. Я в'їхаю у Вербіж, прошуси на ніч, а це не приймають. Кажут, шо можу на подвір'ю ночувати. Здибаю йкогос діда з палицев, а він каже: "Дівчинко, тебе тут ніхто не прийме на ніч. Але їдь — на тім повороті живе жінка, шо пішла за вдівця ти й є два хлопці, а чоловіка забрали на війну. В'на може тебе пустити". Іду туда. Приймила, але каже, шо не має де коний поставити, хіба в шопі. Думаю, добре, шо діти в хаті, Бог з ними, з тими кінми. А мороз страшний. Вхидимо в хату, жінка зігріла молока від кози, нагодували дітей. Розповіли малого, а дитина мокра. Ек дома переповидали, то ніхто більше не переповидав. Ми то пересушили. Лиш повечеряли — зачилися стрілянина в селі. В'на той каганец загасила бігом (швидко — авт.), ми полегали на землю. Але тото всьо скоро си скінчило. Легаємо спати. Газдиня зі своїми хлопчиками вилізла на піч, а мені дали постіль. Встала, дивлюся — зоріє. Пішла до коний, нагодувала їх. Вхожу в хату й спершу збираю дівчину, бо мені здавалося, шо то довше. Зібрала дівчину, до хлопця — а хлопець неживий. А я вмерла з страху. А я в плач. А та молодичка каже: "Не плач. Лішей тут, я поховаю". А я де лішею, я знаю чий це діти. Беру цих дітей і їду додому. А на в'їзді в Косів мене спинеють москалі: "Как ехала". Кажу: "В мене вмерла одна дитина". "Чорт з ним, з бандюгой. Вези в лікарню, а живу вези в сільську раду. У тебе нема дітей своїх, тобі діти не помагаються". Везу я дитину в лікарню, а там була медсестра, йка мене знала. Я цесу дитину їй подала заповіту й везу старшу в сільську раду. А там — Ляльчук. То дуже мерзенний чоловік був. Він мені каже: "Цю дівчину положено дати до Михайлихи Андріїшиної (сестри Анни Михлюк — авт.), але Михайлихи нема дома, її заарештували, бо в'на вкрала у Михлючки двоє дітей з переселенного пункту. Вези цю дитину до Дмитра Михлюкового". Приходжу до Дмитра, кажу — шо і ек. Даю міх і кажу шо цей міх лішею з дитинов. Михлюк розв'єзав міх, а там — діточі сорочечки, запаски, постолі.

Потому Михайлиху пустили ти й дитина пішла до Михайлихи. Пішла ця дитина в школу, повертає до мене ти й каже мені "мамо". І так — доки я з Михлючков не поговорила. Не пам'ятаю — йкий рік був... Снитси мені, шо я в тюрмі. І там Михлюк. Михлюк мені каже: "Тебе зараз будуть випускати, але я підупершим, бо там за дверми стоє два міліціонери з нагайками й б'ють по плечах. І вийшов". На цему я встала ти й пішла в місто, аж там взнала, шо Михлюка вбили, присилили до саний й голого повезли в міліцію. Ганька Михлючка потому здалася. Я тогди вже віддана була...

Нещодавно трапилося прочитати в пресі міркування директора Інституту “УкрНДІ-проектреставрація” А. Антонюка про незадовільний стан утримання пам’яток у місті, про “щасливі” й навпаки “нещасливі” пам’ятки, фінансово неспроможні користувачі яких не в змозі забезпечити ремонт і реставрацію об’єктів культурної спадщини, як це робиться на Заході. У розряд “нещасливих” потрапила й національна святиня “Софія Київська”, дирекція якої не здатна належно утримувати свої об’єкти через небажання, на думку автора, засвоювати міжнародний досвід комерціалізації закладів культури, наочно репрезентований прикладом площі Сан-Марка в Венеції, перетвореної на суцільну кав’ярню. І подумалося, що, поперше, якщо бути до кінця точними, то найвизначніші пам’ятки на Заході знаходяться на дотації держави. А по-друге, проблеми збереження пам’яток в історико-культурних заповідниках на українському терені не можна розв’язати за допомогою розважально-харчових кліше.

Національні заповідники, в яких гармонійно поєднуються природне начало з матеріальними пам’ятками культурної і позитивними результатами господарської діяльності людини — це генофонд вітчизняної культури. Їхні взаємини з державою повинні базуватися на дієвих правових і реальних економічних характеристиках. В основі цих взаємин повинні лежати принципи, які забезпечуватимуть розумне природокористування і перспективний розвиток заповідних об’єктів як цілісного екокультурного комплексу. А це можливо лише за умови наявності єдиного господаря, в оперативному управлінні якого знаходиться заповідна територія з усіма ресурсами й нерухомістю.

Проблема полягає в тому, що досі на законодавчому рівні не визначені права і обов’язки заповідників як суб’єктів охорони і користувачів пам’яток. Безпосередньо, здійснюючи пам’яткоохоронні функції, заповідники не визнані повноважними органами охорони й фактично усунені від формування державної політики в царині збереження пам’яток. Крім того, заповідники позбавлені не тільки важелів контролю і впливу на порушників, а й можливості наповнювати власний бюджет.

Як переконує міжнародний досвід, економіка заповідників і музейних установ повинна бути змішаною, базуючись на державній дотації і госпрозрахунковій діяльності. Ефективність пам’яткоохоронної справи в заповідниках, не в останню чергу, залежить від програм і пріоритетів держфінансування. На жаль, система державної відповідальності за пам’ятки культури, що потребують комплексного наукового дослідження, реставрації та постійного дбайливого нагляду, фактично не працює. Недостатнє фінансування заповідників бюджетами всіх рівнів, зміни бюджетного кодексу в плані обмеження їхньої фінансової підтримки, непродумане оподаткування (законом урівняно в оподаткуванні заповідники з політичними партіями і благодійними організаціями, які повинні сплачувати не тільки ПДВ, а й податки з прибутку) не сприяють справі збереження для нащадків нерухомої історико-культурної спадщини. Так, менше 10 % необхідних коштів виділяється державою на реставрацію і утримання пам’яток “Софії Київської”, через брак фінансування у мільйонів гривень археологічному заповіднику “Кам’яна могила” законсервовано (засипано піском) 65 унікальних гротових печер.

Злиденні бюджети не дозволя-

ють забезпечувати фізичну охорону заповідних територій. Справжнім лихом стали для археологічних заповідників “чорні археологи”. І хоч існує закон, що передбачає кримінальну відповідальність (до 8 років позбавлення волі) для “потрошителей” курганів і могил, проте елементарних технічних і фінансових можливостей відслідкувати злочинців у заповідників немає. Можливо, для покращання пам’яткоохоронної і середовищохоронної справи в зоні археологічних заповідників доцільно переглянути питання про надання їхньому керівництву права на додаткове дослідження археологічних пам’яток, що знаходяться під їхньою опікою, як це практикувалося раніше. Або спростити процедуру отримання “відкритих листів” на археологічні дослідження пам’яток, яка нині збирає 4—6 місяців.

Проводячи інтенсивну пам’яткоохоронну, науково-дослідну, екскурсійну, видавничо-популярнаторську роботу, роботу з наукового обліку музейних цінностей, наповнюючи спеціальний фонд бюджету (за 2003 р. Києво-Печерський заповідник заробив 4,6 млн. грн., а прибутки “Софії Київської” становили 2,6 млн. грн.), музейники фактично позбавлені права розпоряджатися заробленими коштами і не є власниками чи співвласниками створюваного ними продукту. Здоровий глузд і досвід західних пам’яткоохоронних осеред-

У нових ринкових умовах, що змінюють майнові відносини в музеях і суспільстві, гостро постає питання оцінки вартості скарбів музейних фондів, здійснення їхньої грошової оцінки та відображення її у балансі установ. Архаїчна категорія “безцінності” в сучасній музейній практиці може призводити до зловживань, подекуди унеможливує оцінку нанесених збитків.

Серед реалій сьогодення — відновлення церковних обрядів у культових пам’ятках архітектури. Відповідно до постанов та рішень директивних органів частину об’єктів заповідників передано в безоплатне користування різним церковним конфесіям. Богослужіння відновлені в Кирилівській та Андріївській церквах, Українській Православній Церкві передані пам’ятки Києво-Печерського історико-культурного заповідника. Невизначеність деяких положень чинного законодавства, зокрема з точки зору контролю і впливу з боку органів державної влади за дотриманням пам’яткоохоронних зобов’язань, ускладнює взаємодію музею і церкви. Зафіксовані прикрі випадки перебувань, спотворення, перемалювання культових пам’яток. На часі здійснення аналізу правових актів, які регулюють музейно-релігійні відносини. Зокрема в плані термінологічному. Потребують чіткого визначення поняття “культове майно” та ін. Для урегулювання і гармонізації

Як національні культурні центри, заповідники та історичні ареали міст повинні бути захищеними і від відомчого невігластва, і від сваволі місцевої влади.

го вжитку, що мають наукову, історичну та культурну цінність, на думку окремих фахівців, руйнуються під дією кіптяви церковних свічок. Цей висновок спростовують прихильники іншої точки зору, які вважають, що перебування в діючому храмі сприяє консервації, зокрема пам’яток живопису. Виникнення такої дискусії переконує в нагальності серйозної фахової експертизи і висновків спеціалістів реставраторів. У будь-якому випадку актуальним є поновлення списку музейних пам’яток, які в силу своєї музейної цінності не підлягають передачі релігійним конфесіям.

Збереження культурної ідентичності окремих пам’яток і комплексів на заповідних територіях пов’язане із застосуванням реставраційних методик. Серйозне занепокоєння викликає сьогоdnі стан української реставрації як наукової галузі. Успішність охоронно-реставраційної діяльності залежить від професійної і загальної культури реставратора, а справа підготовки реставраційних кадрів випала з поля зору освітан, у той час, як за підрахунками для забезпечення попиту на здійснення реставраційних заходів,

досховища музею опинилися 33 тисячі музейних предметів.

Відсутність державних замовлень, зваженої політики на підтримку державних інститутів реставрації призводить до їх занепаду, монополізації галузі непрофесіоналами. Чого варте введення в інтер’єр відновлюваного Георгіївського собору Видубицького монастиря XVII ст. на догоду смакам малоосвічених церковників і всупереч історичній достовірності мозаїчних композицій!

Як національні культурні центри, заповідники та історичні ареали міст повинні бути захищеними і від відомчого невігластва, і від сваволі місцевої влади.

Симптоматично, що в нових правилах забудови Києва, що обговорювалися в Київській в червні 2004 р., заповідники не були згадані жодним словом. Насторожує і те, що згідно з новими правилами право на забудову та розробку генпланів надається районній владі. Тепер уже не тільки міські, а й районні будівельні програми реально загрожуватимуть нерухомій спадщині Києва. Чи не першою ластівкою цих нововведень треба сприймати перспективний план реконструкції Подолу, точніше,

вулицями київської, обудівною проектом ня “капі- то і зне-

сення” пам’яток допожежного Подолу, “санация” території від “безнадійних” будівель. Хотілося б, щоб критерії “безнадійності” були об’єктивними, а не підігнаними під інтереси інвесторів.

А щодо створення комфортних умов для відвідувачів музеїв-заповідників, у кожному окремому випадку можна передбачати створення мережі спеціалізованих підприємств торгівлі (музеефіковані торгові ряди), або обслуговування відвідувачів із залученням приватних кафе, майстерень, ательє, а також клубних і видовищних закладів (літературні салони, молодіжні, краєзнавчі центри, лекційні, концертні, виставочні зали, бібліотеки тощо). Важливо лише не забувати зважувати комерційний ефект і можливі небажані наслідки. Безалкогольні кав’ярні навряд чи допоможуть музеям вирішити їхні фінансові проблеми. А прибуткові розважальні заклади ресторанного штибу не виключають можливості активів вандалізму щодо цінних об’єктів національної культури, охорону яких буде важко забезпечити. Окрім того, музеефікація пам’яток передбачає музеефікацію їхнього безпосереднього традиційного оточення. “Софія Київська” — це колишня митрополіча кафедра Києва. Сьогодні під час великих релігійних свят тут відновлені богослужіння. Важко уявити, щоб, наприклад, на території Михайлівського монастиря духовенство дозволило розміщення кафе та ресторанів для задоволення та розваг усупереч богослужбовому настрою та тихому молитовному співу.

Ніхто не проти економічної діяльності музеїв-заповідників. Але комерціалізація — не панацея від негараздів у царині охорони пам’яток, збереження яких, як невід’ємної частини національної і світової культурної спадщини, повинно бути пріоритетом державної культурної політики з комплексним вирішенням усіх економічно-правових засадничих проблем.

● **Оксана ФІСУН**

ЧИ ПОРЯТУЮТЬСЯ МУЗЕЇ КАВ’ЯРНЯМИ?

Фото О. Цесури

ків переконують, що розпорядниками зароблених коштів повинні бути ті, хто їх заробляє. В інтересах збереження культурної спадщини ці кошти повинні направлятися на консервацію і реставрацію пам’яток, заохочення працівників, творчі відрядження, наукові стажування тощо. Орієнтиром у цьому має бути європейська музеологічна практика. Так, Музей під відкритим небом у Біміші на півночі Великої Британії частково фінансується офіційними органами: Фондом регіонального розвитку Європейської Співдружності, Кантрисайд комішн, Національним управлінням з туризму. Але 60 % його бюджету складають кошти від продажу вхідних квитків і прибутки від музейного магазину та від послуг населенню з реставрації. Немає сумніву, що заповідники України як суспільно значимі історично-інформативні та культуромісткі об’єкти здатні забезпечити доплив живих грошей і валюти. Але для цього необхідні кардинальні зрушення в системі управління та в прийомах координації роботи музейних установ.

Поруч із ресурсами та фондами, серед найвразливіших місць заповідників зазвичай згадують кадрову політику. Не секрет, що пам’ятки, які мають національний статус, скарби матеріальної і духовної культури, які репрезентують Україну на міжнародному терені, зберігають фахівці з мізерною зарплатнею. Поповнення і закріплення кадрового потенціалу в державних музеях обмежені, оскільки й економічний і правовий механізми лише консервують ситуацію. Питання збереження та ротації музейних спеціалістів, підтримка престижу професії музейного працівника — необхідна складова забезпечення перспективи розвитку заповідної, а отже, і пам’яткоохоронної справи в Україні.

музейно-церковних взаємин доцільно пригадати досвід функціонування в Російській імперії інституту єпархіальних архітекторів, що здійснювали фахове керівництво церковним будівництвом та опікувалися питаннями збереження пам’яток храмового зодчества.

На виконання указу Президента України триває процес передачі в постійне користування церкви музейних предметів сакрального походження. Зміна форми власності на культурні цінності, зняті з музейного обліку і передані церковним громадам, також потребує відпрацювання механізмів державного контролю за їх збереженням. Повернені у храми музейні предмети церковного та культово-

у рік необхідно випускати 20—25 фахівців-реставраторів.

Важко переоцінити роль реставратора в збереженні пам’яток у музейних зібраннях. Музейний фонд України нараховує 12 млн. одиниць збереження. Проте значна кількість пам’яток зберігається в невідремонтованих, непристосованих старих приміщеннях. За статистикою потребують реставраційного втручання 900 тис. музейних предметів, а наявний реставраційний потенціал дозволяє реставрувати на рік не більше 9 тис. одиниць збереження. Тільки в Музеї українського народного декоративного мистецтва під загрозою знищення грибоктом внаслідок аварійного стану приміщення фон-

Перший етап проекту "Обирай серцем" триватиме протягом 2005—2006 навчального року та охоплюватиме три напрями: перший напрям — "Іменні студентські гранти", другий — "Твори себе сам" і третій — "Іменний стипендійний професорський фонд". У межах першого напрямку проекту передбачається впровадження восьми грантів для магістрів Національного університету "Києво-Могилянська академія" другого року навчання спеціальностей екологія, журналістика, історія, археологія, культурологія, філософія, філологія, хімія. Розмір такого гранта — 10 тис. грн. на рік, його магістри виборюватимуть за результатами першого року навчання на магістерській програмі. Підпроект "Твори себе сам" передбачає реалізацію програми для Центру працевлаштування студентів, проведення заходів, які сприятимуть становленню студентів і випускників як майбутніх фахівців, зокрема проведення різноманітних тренінгів, кар'єрних семінарів, організацію навчання за кордоном. Третя підініціатива проекту "Обирай серцем" полягає у впровадженні Стипендійного фонду для заохочення молодого викладача факультету природничих наук. Інвестиції у перший етап проекту склали 300000 грн. Адміністрування коштами за трьома напрямками здійснюватиме НаУКМА. На сайті Києво-Могилянської академії буде спеціальна сторінка, присвячена процесу реалізації проекту. Фонд братів Кличків на прес-конференції представляв старший із братів Віталій Кличко, на запитання журналістів, чи матиме цей проект продовження, він відповів, що цей проект не разовий, він має стати щорічним.

"Треба підтримувати не лише те, що є заробітним. Тільки менеджерами, економістами та юристами Україна не відбудеться", — у цих словах В'ячеслава Брюховецького, що пролунали на прес-конференції, відображена одна стабільна закономірність у розвитку посттоталітарного соціуму. Після колапсу радянської системи в Україні починають розвиватися ринкові відносини, право та закон наділяються якісно новим авторитетом у регулюванні суспільних відносин. Пострадянське суспільство, спантеличене метаморфозами власного ества, як повітря, як води та хліба, потребує нових генерацій економістів та юристів. Ці професії стають найпрестижнішими та найпопулярнішими, вступні конкурси на ці спеціальності в університетах стають найвищими, і з ними може зрівнятися хіба що конкурс в Інституті міжнародних відносин. А тим часом про хіміків та археологів, про екологів і культурологів зовсім не згадується у дискусіях на тему, куди піти вчитися. На стартовому етапі суспільної трансформації така тенденція природна й неunikна, але не можна дозволити їй увіковічнитися. Із розвитком громадянського суспільства, із нарошування демократичних перетворень з'являється нагальна, критично потужна потреба в тих, хто фахово, професійно осмислюватиме суспільне життя, у тих, хто працюватиме задля поліпшення конкурентоспроможності національної економіки.

РЕВАЛЬВАЦІЯ ПРЕСТИЖУ ТА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

Освіта, бізнес і спорт об'єднали свої зусилля в рамках соціального проекту "Обирай серцем".

У Культурно-Мистецькому центрі Національного університету "Києво-Могилянська академія" відбулася урочиста прес-конференція за участю ініціаторів та учасників соціального проекту "Обирай серцем" — Києво-Могилянської академії, компанії "САН Інтербрю Україна" та Фонду братів Кличків. Головне завдання проекту — сприяння становленню сучасної української освіти на рівні найпрогресивніших світових стандартів і підтримка талановитої молоді. Особливий акцент в ідейному наповненні проекту зроблено на допомозі студентам так званих комерційно непривабливих, нерентабельних, "непрестижних" спеціальностей, студентів-природничників та гуманітаріїв, перед якими, після здобуття вищої освіти, не відкриваються манливі грошовиті обрії адвокатських гонорарів і топ-менеджерських премій. Цінність і престижність таких "некомерційних" професій в Україні впродовж останніх п'ятнадцяти років неприпустимо девальгувалася, а це, у свою чергу, позначається на рівні професіоналізму.

Приємно, що така важлива акція відбулася в Києво-Могилянській академії напередодні її 390-річчя.

Нині Україна вступає саме в такий етап трансформаційних процесів. Учасники проекту "Обирай серцем" ідуть назустріч цим важливим тенденціям сучасного світу й українського суспільства. Мета Фонду братів Кличків — благодійна діяльність, спрямована на реалізацію проектів підтримки та розвитку соціально малозахищеної молоді в Україні. На прес-конференції Віталій Кличко зазначив: "Сьогодні настав час професіоналів. Від навчання залежить майбутнє студентів. Проект "Обирай серцем" допоможе молодим студентам повірити, що спеціальності, які вони обрали за покликом серця, але які не дуже престижні, так само важливі та необхідні для розвитку суспільства". Про важливість культивування професіоналізму в різних сферах говорила на прес-конференції і генеральний директор компанії "САН Інтербрю Україна" Людмила Наконечна: "Ми, як соціально відповідальний бізнес, вважаємо, що успішний бізнес повинен допомагати розвивати різні сфери, зокрема освіту. Нам дуже потрібні професіонали. Це перший проект, але їх буде більше й більше. Ми готові підтримувати людей, які йдуть за ідеєю". Варто відзначити, що це не перший приклад партнерства між Києво-Могилянською академією та компанією "САН Інтербрю Україна", портфель пивних брендів якої включає національну торгову марку "Чернігівське". Кілька місяців тому за підтримки компанії в Києво-Могилянській академії відкрився новий Інтернет-центр. Така соціальна кооперація бізнесу й освіти має стати доброю традицією в українському суспільстві, оскільки це апорі безпрограшна гра для всіх сторін.

Взагалі ж, приємно відзначити, що на прес-конференції слово

"професіоналізм" звучало часто з вуст усіх присутніх. Треба усвідомлювати, що професіоналізм культивується, акумулюється та пропагується лише за певних "кліматичних" умов. Скажімо, відсоток тих випускників спеціальності "філософія" або ж "історія", які твердо прагнуть стати справжніми професіоналами своєї справи, далекий від оптимальної. І, як наслідок, рекламні агентства не відають браку промоутерів та проджект-менеджерів з освітою культуролога, історика або ж політолога, і дорогу косметики такої ж кому розповсюджувати, ніхто не зробить цього краще за людину з освітою філософа.

"Сьогодні настав час професіоналів. Від навчання залежить майбутнє студентів. Проект "Обирай серцем" допоможе молодим студентам повірити, що спеціальності, які вони обрали за покликом серця, але які не дуже престижні, так само важливі та необхідні для розвитку суспільства".

На прес-конференції президент Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький говорив про проблему працевлаштування випускників: академія не лише переймається якістю та рівнем своїх освітніх послуг, для неї важливо й те, як складеться професійний шлях її вихованців. Потрібно розробляти в цьому напрямку спеціальні програми, потрібно дати можливість молодим людям відчувати, що вони отримали не просто диплом, вони отримали **професію**, вони отримали реальні, а не абстрактні шанси стабільного та перспективного майбутнього. Життя молодого вченого у Західній Європі та в Україні різко розниться.

Якщо на Заході молодий науковець, займаючись виключно своїм фахом, думає, як би йому зекономити гроші, щоб зуміти, крім конференції у Мюнхені, поїхати ще на презентацію нової лабораторії в Брюсселі, то український молодий науковець, якщо він буде займатися лише наукою і не матиме підтримки з боку родичів, приречений думати, як би зекономити гроші, щоб поїхати, коли бракує часу, на інший кінець міста не на метро, а на маршрутці. На загальносвітовому рівні досягнення національної науки вимірюються часто кількістю, якістю та досягненнями національних наукових шкіл. У яких наукових

галузях Україна має свої національні школи? Чи зберегла вона ті, які сформувалися, зокрема, у сфері природничих та фізико-математичних наук, ще за радянських часів? Чи матиме Україна власні національні, але при цьому відомі у Європі та світі школи історичної, політичної, лінгвістичної науки тощо? Чи будуть у Європі посилатися на українських професіоналів? Ці питання в жодному разі не мають стати риторичними. Варто чітко усвідомити, що справжня, матеріальна європейська інтеграція немислима без інтеграції інтелектуальної.

Проект "Обирай серцем" — не лише внесок у почесну, гуманну справу підтримки молодих талантів, не лише добре зорганізована соціальна акція за участю відомих постатей та із залученням солідних коштів. Цей проект публічно демонструє чітке усвідомлення проблеми девальвації престижу та професіоналізму в комерційно нерентабельних сферах діяльності, проблеми браку сприятливих умов для формування цілих генерацій фахівців, без яких ані розбудова конкурентоспроможної економіки, ані розвій громадянського суспільства не мисляться як такі. Діаметрально протилежним процесу девальвації є процес ревальвації. Ревальвації, очевидно, може потребувати в Україні не лише гривня.

● **Жанна БЕЗП'ЯТЧУК**, студентка Національного університету "Києво-Могилянська академія"

Слово Просвіти

Засновник:
Всеукраїнське товариство "Просвіта" імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

Перший заступник головного редактора
відділ політики
Олександр СОЛОНЕЦЬ
279-49-47

Заступник головного редактора
відділ соціальної тематики
Микола СКИБА
279-49-47

Заступник головного редактора з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
278-63-69

Відділ мови
Олександра ТКАЧ
270-55-57

Відділ літератури
Марія КРИШТОПА
270-55-57

Спеціальний кореспондент
Радміла КОРЖ
279-39-55

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail:
slovo_prosvity@ukr.net

http://
slovo.prosvita.com.ua

Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

Видруковано з готових фотоформ на комбінаті "Преса України" у середу. Зам. № 3301238

Загальний наклад — 40000

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

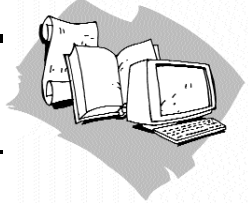
Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій посилаючись на "Слово Просвіти" обов'язково.

Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.

14 вересня цього року відбулося засідання Центрального правління ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка.

Участь у засіданні взяли новообрані члени ЦП, народний депутат України Іван Заєць і голова Секретаріату УВКР Георгій Філіпчук.

Основним питанням порядку денного було: «Організація просвітнянської роботи об'єднаннями «Просвіти» в поточному році».

Акцентовано увагу на необхідності активізувати роботу Товариства на виконання планових завдань, зокрема, найвагоміших, таких як:

— Міжнародний фестиваль «Марія» (23 вересня);

— Акція «Гей, літа орел» до 410-річчя від дня

народження Богдана Хмельницького (14 жовтня м. Чигирин);

— Міжнародний конгрес «Українська мова вчора, сьогодні, завтра» (21–22 жовтня);

— Проведення Форуму національно-демократичних сил України (5 листопада);

— Відзначення 100-річчя Одеської «Просвіти» (26–27 листопада);

— Відзначення 100-річчя Херсонської «Просвіти» (листопад);

— Фестиваль просвітнянських художніх колективів, конкурсу ім. Д. Білоуса й інших заходів, передбачених планом діяльності Товариства та планами обласних об'єднань.

Прийнято Ухвалу Центрального правління.

ЗБЕРЕЖЕМО ІДЕАЛИ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ!

УХВАЛА

Центрального правління Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка

Події з відставкою уряду у вересні цього року в Українському суспільному житті не залишають байдужими учасників Національної Помаранчевої революції, які впродовж тижнів у безприкладно толерантному протистоянні репресивній владі виборювали новий лад, ні прибічників чорної епохи кучмізму. Криза була очікувана й підстав для відставки уряду було багато.

Ситуація тим тривожніша, що за дев'ять місяців нової влади справа будівництва української України фактично з місця не зрушила — зовсім не розв'язуються невідкладні питання державної мови, українського книгодрукування, культури, інформації, а подекуди ці проблеми значно загострилися.

Нині, коли відбувається формування нового уряду, «Просвіта», — найстаріша в Україні громадська національна організація, — яка

послідовно відстоювала інтереси українського народу, звертає увагу Президента, інших найвищих посадовців на виняткову відповідальність за добір кадрів, які керуватимуть важливими сферами нашого життя.

Наполягаємо: в уряді не повинно бути людей, байдужих до вимог мовного законодавства на керівних посадах, туди мають прийти не просто професіонали, а неодмінно — патріоти, беззаперечно віддані Україні, її культурі, не запламовані корупцією і хабарництвом.

Невідкладним є завдання істотного кадрового зміцнення гуманітарної сфери, зокрема освіти, науки, туризму, внесок яких у розбудову національної держави в Україні досі є, на переконання «Просвіти», вкрай незадовільним.

Центральне правління Всеукраїнського товариства «Просвіта» закликає український народ від-

кинути будь-які вагання, бути послідовними у підтримці ідеалів нашої Національної революції, сприяти нашій перемозі на прийдешніх виборчих перегонях. Ми переможемо лише згуртувавшись у демократичній, національній громаді! Єднаймося в національно свідому більшість! Закликаємо до наших лав усіх, хто здатен вірити й боротися за нашу віру в кращу долю рідного краю. Розчаруванню — не місце серед нас! Спільний Український дім спорудимо лише разом! Звертаємося до громадських організацій національно-демократичного спрямування, які поділяють наші прагнення і сподівання, з пропозицією — **створити все-народне виборче об'єднання патріотичних політичних сил України**. Разом — переможемо! Заради єдності минулого, сьогодення і майбутнього українського народу.

Слава Україні!

14 вересня 2005 року
м. Київ

НАМ ПОРА ДЛЯ УКРАЇНИ ЖИТЬ

До Дня незалежності іллічівське міське об'єднання «Просвіта» ім. Т. Шевченка провело літературний конкурс. Слова І. Франка якнайточніше передають потреби сьогодення — діяльної любові до України.

Серед учнівської та студентської молоді преміями відзначені: Побокіна Марта (гімназія), Буракова Катерина (школа № 6), Невзорова Неля (студентка), серед дорослих — Преображенська Олена, Кривошапка Олександр, Коломойцев Анатолій.

Спонсорами конкурсу виступила партія «Наша Україна».

Зізнаюся: завжди любила читати учнівські твори. Який ти, мій юний сучаснику? Що тебе хвилює? Які думи й дії понесеш у майбуття?

Майже в кожному творі звучать зворушливі рядки про любов до Батьківщини. «Я люблю свою рідну країну, адже це моя Батьківщина» (Георгій Коваль); «Батьківщина стає частиною нашої душі, серця» (Наталка Малюта); «Народилась в Україні. Тут я й буду жити. Буду я навчатись Вкраїну любити» (Ганна Носаль).

Юні автори ширі й віддані в своїх почуттях. Вони пишуть своєю Батьківщиною, вірять у її майбутнє. «Я — українка. І цим вельми пишаюсь» (Марія Крись);

«Я пишаюсь своїм народом, який виборів незалежність. Я пишаюсь людьми, які роблять усе для того, щоб зберегти українську націю» (Сергій Пребенюк); «В правді здолаєш всяку неgodу і на коліна не будем ставати» (Андрій Петриченко). Молодь не тільки декларує любов до України, а й ділиться роздумами про те, як зробити життя кращим. «Ми повинні бути патріотами, не тікати від труднощів за кордон. Треба в Україні створити належні умови для життя народу. Не обов'язково бути при владі. Достатньо кожному українцю вкласти частку себе, своїх душевних сил, знань, любові у створення своєї України» (Анастасія Лимар); «Саме ми повинні стати справжніми дітьми нееньки-України, охороняти її спокій. Їй стільки довелося витримати не для того, щоб власні діти її стали перевертнями й забудьками» (Ігор Шуляк).

Що тут скажеш? Воістину: вустами юних глаголить істина. Прислухайтесь, панове, і вчіться в дітей, як любити Батьківщину.

Серед майстрів пера журі одностайно визначило першу премію Олені Преображенській. У її поезіях не просто римовані рядки, а глибока думка й почуття, краса і точність — визначаєш, коли читаєш: «доля знову карти роздає», «розум ходить босим по цвяхах», «я — мов на сповіді сама перед собою», «байдужість перекреслю дощем».

Олександр Кривошапка пише давно. Як колос наливається стиглістю, так зростає його майстерність. У нього мало поезій з прямим закликом любити Україну, але в кожному вірші відчувається ця любов: «здивилось небо в дзеркало води», «трава-буркун посеред ночі свої казки мені шепоче», «в сльозах пішла учора з міста осінь». Дві полум'яні просвітнянки — Валентина Нечитайло й Галина Закаціоло — майже всю свою творчість присвячують рідній Україні.

Звучали на святі й поезії членів Національної спілки письменників Василя Сагайдака й Івана Гаврюка.

Багато теплих слів було сказано на адресу вчителів-наставників, що плекають молоді таланти, — В. М. Корнійчука, Л. Т. Верготи, Т. А. Татарчук. Та гірко, що тільки два навчальні заклади взяли участь у конкурсі.

Серце радіє, коли дивишся на нашу молодь. Серед них дуже багато талановитих. Та треба помітити ту Божу іскру, роздмухати її у велике вогнище таланту й любові. Це і є — благородне завдання вчителя.

Тож будьте активними, шановні іллічівці! Долучайтесь до заходів, які проводить «Просвіта».

● **В. СИДОРУК**,
член журі конкурсу,
м. Іллічівськ Одеської обл.

КОНКУРС ПОЕТИЧНОЇ НАДІЇ

«проза»: Юлія Олексюк (1 місце), а в номінації «поезія» місця розподілили за трьома віковими категоріями: I вікова категорія (14–18 років) третє місце посіли юні поетки Марія Мовчан і Євгенія Куций із Херсона, друге місце — Ганна Чепурна (м. Херсон) та Ганна Савченко (с. Заводівка Горностаївського району), перше місце здобула юна поетеса з Голої Пристані Тетяна Федорова; у II віковій категорії (18–23 роки) місця розподілили наступним чином: Ганна Манжула (м. Нова Каховка)

За сприяння Управління у справах молоді та спорту, облдержадміністрації та дитячої просвітнянської організації ЛМЛ «Чиста криниця» відбувся шостий обласний конкурс молодих літераторів «Покоління XXI», який доніс до херсонців голоси молодих поетів і прозаїків із усіх кутків мальовничого краю. Компетентне журі на чолі з відомим українським поетом Миколою Братаном із 37 учасників визначило переможців у номінації

— III місце, Євгенія Пікуль (м. Цюрупинськ) — II місце, Надія Яценко (с. Коланчак) — I місце; в старшій категорії (23–28 років) визначили лише одного лауреата — ним стала херсонська поетеса Ольга Швець.

● **Олег ОЛЕКСЮК**,
голова Херсонського обласного
об'єднання «Просвіта»

ПІСНЯ ВІДСТАНЕЙ НЕ

П'ятнадцятирічний Червоноградський Народний хор «Просвіта» товариства української мови ім. Т. Шевченка, на запрошення Севастопольського центру профтехосвіти, взяв участь у III Всеукраїнському конкурс-фестивалі народної творчості «Моя співуча Україна».

Вважаємо поїздку вдалою і корисною: крім участі в конкурсі, де ми були нагороджені дипломом, хор виступив у День незалежності України біля пам'ятника Т. Шевченкові в Гагаринському районі Севастополя.

Святування проходило за участі оркестру ВМС України, командувача ВМС України контр-адмірала І. Князя, голови Севастополя, голови районної адміністрації, заступника командувача російським Чорноморським флотом, представників політичних і громадських організацій, у т. ч. «Просвіти» й гостей міста.

Перед урочистостями з покладання квітів наш хор разом із священником греко-католицької парафії о. М. Квичем відспівали молебень, а потім запросили присутніх на невеликий концерт.

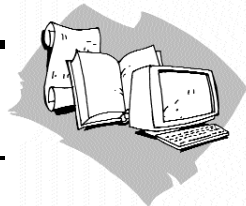
Святкове віче відкрито державним гімном у виконанні оркестру ВМС України й нашого хору. Церемонію свята прикрасила почесна варта вояків українського флоту. Пам'ятник Т. Шевченкові завітчали живими квітами й кошиками квітів від представників міста й району, від представни-

ків флотів, від нашого хору «Просвіта», від громадськості. Це було величаве, багатолюдне свято.

28 серпня 2005 року — Успіння Пресвятої Богородиці — ми святкували з греко-католицькою громадою, де відспівали Літургію св. Івана Золотоустого за участю 5-ох священників. Біля церкви, по закінченні богослужіння, дали для парафіян церкви концерт. Були оплески, були сльози, було щире спілкування.

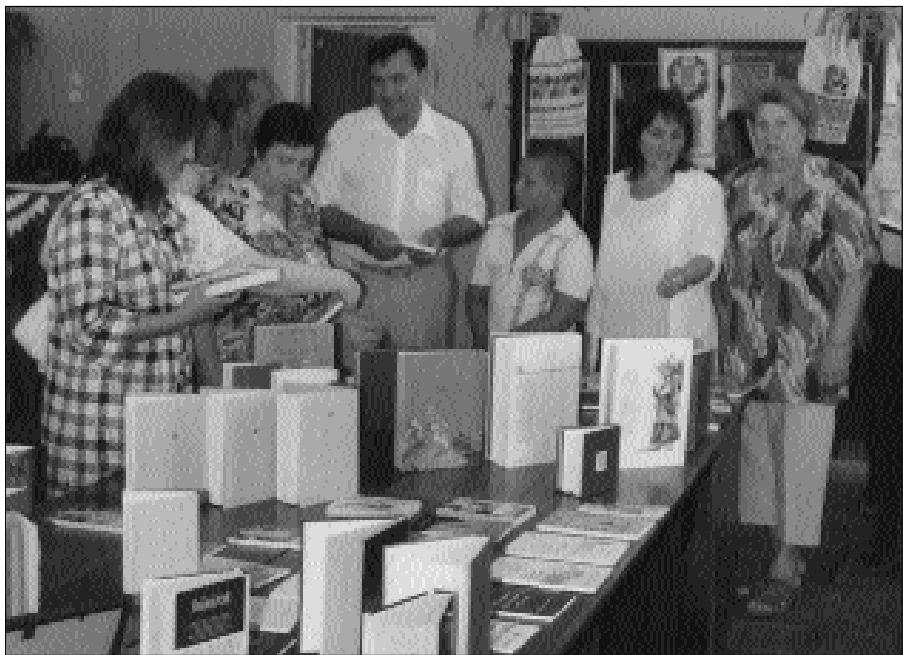
Севастополь нині змінився, більше нагадує українське місто, тут діють і громадські, й політорганізації національного спрямування, телерадіокомпанія «Бриз» радує діяльністю ведучої української програми Тетяни Пічугіної, з якою ми познайомилися. Тут організовують конкурси й фестивалі української народної пісні за ініціативи президента центру Всеукраїнських фестивалів Т. Маслової, влаштовують презентації українських дитячих книг. Просвіт'янам варто підтримувати своїх севастопольських колег, незважаючи на відстані й сутужність із коштами.

● **М. БЕРЕЗОВСЬКИЙ**,
адміністратор
Червоноградського
Народного хору «Просвіта»

ХАЙ ЖИВЕ УКРАЇНСЬКА КНИЖКА В КРИМУ!

Під таким гаслом 20—27 серпня проходить фестиваль української книги «Феодосія — 2005», організований Всеукраїнським товариством «Просвіта» імені Тараса Шевченка спільно з Виконавчим комітетом Феодосійської міської ради й Асоціацією українських письменників.

На виставці видань «Просвіти». В центрі — Євген Білоусов

Феодосійцям і гостям міста було запропоновано 5 книжкових виставок українських видань. Це: «На рідній нашій пам'яті», «У серця рідна Україна» та «Ми діти твої, Україно», що були організовані Центральною міською бібліотекою ім. О. Гріна. Протягом тижня тут також діяли виставки видань Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка й Асоціації українських письменників.

Учасники фестивалю мали змогу зустрітися з письменниками, що з'їхалися туди з усієї України, ознайомитися з їхньою творчістю та відвідати музеї Феодосії.

Не обділені увагою фестивалю і маленькі читачі, бо для них Центральною дитячою бібліотекою було підготовлено виставку дитячих книг, виданих «Веселкою», а також зустрічі з дитячими письменниками.

Свою нову книжку «Ранок Казантипу» презентувала дитяча письменниця з м. Феодосія, автор кількох книг для дітей, лауреат міжнародного фестивалю дитячих письменників «Кіммерійські музи» Валерія Норченко. Це оповідання, казки й легенди про дивовижні куточки Кримського півострова, про складні взаємини людини з природою, про любов до рідного краю. Її герої живуть на мисі Казантип і у Феодосії, «Артеку», Коктебелі й загадкових лебедячих островах.

Книга викликала неабияку прихильність дітей і підлітків.

Зі своїми новими книгами «Казки та легенди Криму» й «Славетні імена України», (кн. 2) познайомив дітей Євген Білоусов — голова оргкомітету фестивалю, його ініціатор, дитячий письменник, автор багатьох раніше відомих книг, знаних в усій Україні своїми книгами «Тарасове перо» та «Славетні імена України» (кн. 1), що раніше виходили у ВЦ «Просвіта» і розійшлися по бібліотеках і школах всієї України.

Роль пана Євгена неоціненна, — адже він усе своє життя працює з дітьми, пише для дітей та організовує зустрічі з ними, несе їм знання історії свого краю, дарує почуття патріотизму й гордості українського громадянина. Євгена Білоусова — історика, автора 35 дитячих книг, лауреата Премії Автономної Республіки Крим, володаря вищої світової нагороди в царині дитячої літератури — міжнародного Диплома ІВВУ (ЮНЕСКО) ім. Г.-К. Андерсена, твори якого неодноразово ставали переможцями й лауреатами всеукраїнських і міжнародних книжкових виставок і конкурсів, підлітки зустрічають з любов'ю й довірою.

Письменник наголосив на тому, що презентовані ним на святі книги, побачили світ завдяки Всеукраїнському товариству «Просвіта» ім. Т. Шевченка, яке підтримало ініціативу видання і ці твори включені до Плану комплексних заходів усебічного розвитку української мови.

Світлана Фещенко передає книги директорів Центральної бібліотеки Тамарі Рудомазині

АКЦІЯ

Дуже важливим моментом для феодосійців була акція «Книги «Просвіти» — бібліотекам Феодосії», завдяки якій поповнилися фонди бібліотек міста українознавчою, історичною, науково-популярною, довідковою та дитячою літературою, яка конче необхідна як дорослим, так і малим мешканцям Криму, бо саме книга допомагає вивчити рідну мову глибше.

Серед книг, що були представлені на виставі й подаровані бібліотекам, особливої популярності набули: «Україна в словах», «Короткий тлумачний словник», Н. Шило «Російсько-український словник», «Кобзар», «Виручалочка» та книга П. Мовчана «Витоки». Така література майже не надходить до Криму, як зазначали учасники акції, і «Просвіта» здійснила цей прорив.

При спілкуванні з учителями міста, вихователями учасники акції відзначають інтерес до всього українського: мови, історії, звичаїв, обрядів і книги. Бібліотечні працівники дитячої бібліотеки скажились, що українських книг до Криму чомусь надходить дуже мало. Вони покладають надію на те, що «Просвіта» повністю забезпечить бібліотеки Криму своєю літературою, бо українську мову вчать у всіх школах півострова.

Але чого варту навчання без книги, якої немає в бібліотеках, а поліції книжкових магазинів заповнені російськомовною літературою? Мешканці Криму майже позбавлені української книги і фестивалю, який не вперше проходив у Феодосії, дав змогу учасникам ознайомитися з новинками української літератури, зустрітися з цікавими людьми, почути «живу» українську мову й поспілкуватися нею, а також відчувати гостру необхідність в українській книжці.

Ось що думають про фестиваль люди, які причетні до його проведення:

П. СТЕБЛЮК, начальник Управління культури Феодосійської міськради:

— Фестиваль української книги «Феодосія — 2005» проводиться в нас не вперше і з кожним роком набуває все більшого розмаху. Він дає змогу феодосійцям і гостям міста зрозуміти, що Крим не лише оздоровниця, а й частинка могутньої держави України.

Фестивалю української книги в Криму — бути!

Валерія НОРЧЕНКО, письменниця:

— Вражає, що книжки рідною мовою до Криму не доходять, придбати українську книжку тут майже неможливо. Зате тут повно «російського читива». А як хочеться, щоб феодосійці мали можливість детальніше ознайомитися з історією України, вивчити мову.

Фестиваль української книги зацікавив людей, вказав, що українська книга потрібна у Феодосії.

Я дякую Всеукраїнському товариству «Просвіта» ім. Т. Шевченка, місцевій владі за добру справу.

Марія МОЦАК, бібліотекар центральної дитячої бібліотеки м. Феодосія:

— Для дитячих бібліотек Феодосії фестиваль став справжнім святом. Хочу вірити, що українська книга в Криму отримує постійну прописку. Дякуючи акції «Книги «Просвіти» — бібліотекам Феодосії», наші фонди поповнилися такими вкрай потрібними виданнями, як: «Абетка», «Казки та легенди Криму», «Славетні імена України».

Валерія КОМАРОВА, заступник голови міського об'єднання «Просвіта»:

— Я щиро вдячна Всеукраїнському товариству «Просвіта», його центральному проводу, за участь у нашому фестивалі, за подаровані нам книги, які, я впевнена, користуватимуться великим попитом у мешканців нашого міста і сподіваюся на те, що книгами буде забезпечено всі бібліотеки Криму.

Спасибі вам за те, що ви видаєте українську книжку та безкоштовно передаєте бібліотекам.

Світлана ФЕЩЕНКО, Феодосія—Київ

ВІСТІ З ОДЕСИ

Після рішучих дій Президента в «чорний» четверг процес відновлення соціалізму в Одесі прискорився. 12 вересня в «Чорноморському маяку» обласне радіо повідомило думку заводу управління освіти тов. Ширніної, що розділ про Помаранчеву революцію з шкільної програми слід викинути, бо учні «події сьогодення дня не сприймають як історичні та й у суспільстві ставлення до подій Майдану неоднозначне». Такі дрібниці, як пробудження національної свідомості мас, керівна особа обласного рівня до уваги не бере. А про такі події нашої історії, як Конотопська битва випускники одеських шкіл навіть не здогадуються.

Шкода, що під час відвідин Одеси экс-міністр освіти Ніколасенко помітив лише те, що не всі школи вчасно забезпечені підручниками. Скільки ще потрібно нам Майданів, щоб влада помітила тотальне зрощення молоді? Приміром, в Одеському інституті сухопутних військ філософію вивчають за посібниками 1986 року, де немає і натяку на національну ідею, християнський виховний ідеал, а є лише утвердження ідеології тоталітаризму.

Віра ТИМОФІВА,

від імені членів «Просвіти» Приморського району

КОЛОМИЙСЬКА ФРАНКІАНА

Коломийське міськрайонне Товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка розпочало роботу з виконання низки заходів на відзначення 150-річчя з дня народження Івана Франка та спорудження пам'ятника в місті, де неодноразово перебував великий письменник і написав ряд творів, перебуваючи в Коломийській в'язниці.

Культурологічну частину праці до Коломийської франкіани «Просвіта» розпочала літературно-мистецькою композицією «Іван Франко і його релігійні погляди». Із вступним словом виступив голова «Просвіти» Василь Глаголюк. Сценарій і доповідь підготував і виступив почесний член «Просвіти» о. Зіновій Карась. На основі спогадів про Івана Франка, багатого фактичного матеріалу і творів самого Івана Франка доповідач довів неправдивість демагогічних тверджень про атеїзм і вороже ставлення до духовенства, Бога і Церкви. У другій частині імпрези прозвучали твори Івана Франка: «Притча про сіяча Божого Слова», «Легенда про Пилата», «Хрест», «Рука Івана Дамаскіна», уривки з поем «Іван Вишеньський» і «Мойсей», інші твори у виконанні акторів драматичного театру, театру поезії «Орфей» та інших виконавців.

М. ЖИБАК,

член правління

МРТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка

А як мільйонів, скуплених сльозами

День світла, щастя і волі завітає,

То день в новім, величчї хрваті

Хтось добрим словом і мене згадає...

Іван Франко

ЗВЕРНЕННЯ

Організаційного комітету міста Коломия Івано-Франківської області з відзначення 150-річчя з дня народження Івана Яковича Франка до керівників підприємств усіх форм власності, політичних партій, громадських організацій, депутатів Верховної Ради України, органів державної влади та місцевого самоврядування, громадян України та всіх українців, які проживають за кордоном

Шановні друзі!

27 серпня 2006 року виповнюється 150 років із Дня народження визначного політичного і громадського діяча, поета й письменника епохи **Івана Яковича Франка**.

Його автобіографія тісно пов'язана з містом над Прутом — столицею Покуття і Гуцульщини — Коломиєю.

Організаційний комітет, створений розпорядженням міського голови «Про відзначення в місті 150-ї річниці від дня народження Івана Франка» 28.04.2004 року № 92-р., розпочав підготовку та проведення циклу заходів з відзначення ювілею, вінцем якого заплановано й відкриття 27 серпня 2006 року бронзового пам'ятника Великому Каменяреві в центрі міста.

В зв'язку з цим звертаємося до керівників політичних партій, громадських організацій, депутатів Верховної Ради України, органів місцевого самоврядування, громадян України та всіх українців, які проживають за кордоном і глибоко шанують Івана Яковича Франка, підтримати нашу ініціативу щодо спорудження пам'ятника й надати добровільну фінансову допомогу.

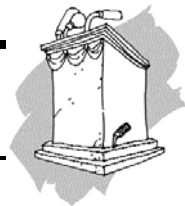
Кошти просимо надсилати в Коломийське відділення Приват-Банку за адресою: м. Коломия, Івано-Франківської області, вул. І. Франка, 3.

Рахунок UAN: 29244825541401. МФО 336677, код ЗКПО 20568613, призначення платежу: Благодійна допомога на будівництво пам'ятника І. Франку в м. Коломий (о/р 6762467125591327).

Інформація про перераховані кошти буде публікуватися у центральних засобах масової інформації.

Оргкомітет

ПЕРЕДВИБОРНА РОЗКЛАДКА

ПОЛІТТЕХНОЛОГІЇ

Саме в апокаліпсис, і ніяк не менше, будуть старанно грати всі фігуранти українського політикуму. Такий прогноз дали фахівці з Агентства моделювання ситуацій на прес-конференції в УНІАН. На їхню думку, сьогоднішнє політичне шоу виконується політиками й політехнологами задля самих себе, тому що виборці, втомлені попередніми виборчими кампаніями, в своїй більшості вже перестали реагувати на технологічні й інформаційні подразники, які так чи інакше стосуються політики. Для того, щоб підтримати міф про необхідність свого існування в суспільстві, політичні фігуранти справді можуть дійти, за словами Президента, “до масштабів ядерної бомби” в своїй спробі викликати реакцію суспільства, гідну минулого листопада. Політологи стверджують, що Помаранчева революція розбалувала політиків, давши їм відчуття себе в ролі справжніх “воєнних вождів” нації. Тому серед монотонних буднів вони будуть намагатися взимку за будь-яку ціну повернути собі хоча б сурогат цього відчуття.

Фото Олександра Галати

Сьогоднішні заклики до повернення Майдану роблять прогноз політологів з АМС реальним.

Зважаючи на те, що зараз ніхто з політологів не може дати єдиного прогнозу на майбутнє, все ж таки можна передбачити деякі основні моменти того шоу, яке очікує Україну. Вибори 2006 будуть жорстокими і брудними, тим більше, що опонентами виступатимуть вчорашні союзники; виборці, які отримали значну психологічну втому від попередньої кампанії, на тлі наростання кризи

від завищених очікувань, будуть інертнішими. І “розкачати” їх до минулорічного рівня не зможуть усі партії разом узяті.

За тих умов, коли всі фігуранти виборчого процесу наразті усвідомляють, які можливості для партій відкриває політреформа (хоча в якому вигляді й за яких умов будуть утілені її принципи ще досі не зрозуміло) протистояння загостриться. Однак усі учасники добре організованих та проплачених акцій усе ж таки залишаться до політики байдужими.

КОМПРОМАТ ВІД ТУРЧИНОВА

СКАНДАЛ

До війни готувались. Шонайменше: одна зі сторін... Ще на початку року, коли Юлію Володимирівну було призначено прем'єр-міністром, експерти обережно прогнозували майбутню відставку уряду, з тим, що Тимошенко відіграє роль жертвової овечки, на яку спишуть усі неминучі провали зруйнованої української економіки. Пані Юлія не могла не передбачити цих перспектив. А оскільки підняти економіку так і не вдалося, то ж цілком ймовірно, що довелося діяти за заготовленим заздалегідь сценарієм.

Достатньо того, що помилок припустилася як одна, так й інша сторони. Та все ж таки леді Ю. виявилася спритнішою. У передчутті відставки перший удар був завданий з її боку за допомогою Олександра Зінченка. Тепер це ні для кого не секрет, бо Зінченка пані Тимошенко вже запросила керувати своїм передвиборним штабом. Такі пропозиції у великій політиці під впливом раптового інсайту не робляться. Гарні політики, як і талановиті бізнесмени, прораховують свої дії набагато вперед.

Ранкова прес-конференція Миколи Томенка в УНІАНі 8 вересня додала необхідного подіям градусу. Так, суто емоції. Як кажуть у шоу-бізнесі: “відпрацював на підгірві”.

І наразті, останні виступи в цьому політичному концерті, які залишилися за режисером-режисером, Юлією Володимирівною, були чітко й виважено прораховані за всіма законами поп-лізму й пропаганди.

Опустимо виступ самої пані Тимошенко на “Інтері”. Хоча зазначимо, що імідж “ображеної та скривдженої” леді не найбільш популярний у нашій країні, — напевно, ще від часів княгині Ольги, яка методично знищувала древлянів.

І, наразті, перший постріл “важкої артилерії”: відставка Олександра Турчинова й його прес-конференція 15 вересня.

Розрахунок математично точний: по-перше, ієзуїтськи вірно

вибраний час виступу пана Турчинова. Президент із візитом у Сполучених Штатах Америки. Отже, широкомасштабної відповіді не буде. Зате, можливо, Ющенку доведеться витримати декілька не зовсім приємних запитань щодо демократичних перетворень в Україні. По-друге, СБУ, що б там не казали, — це прямий правонаступник всюдисущого КДБ, про який у ментальності народу укорінено намертво, що “вони знають все”. Отже, що б не казав пан Турчинов, це “правда, правда і тільки правда”. Саме на таке сприйняття і сподівалися розпорядники шоу. Недарма на самому початку своєї прес-конференції Олександр Турчинов зазначив: “Можна констатувати, що довіра громадян до Служби безпеки України зросла”.

Далі пішов довгоочікуваний “компрокат”, задля якого в приміщенні УНІАН зібралася рекордна кількість журналістів. Присутні витримали зливу бруду, якою нібито накрито корупцію та інші злочинні дії оточення Президента. Це, по-перше, начебто шантаж і погрози від пана Третьякова на адресу самого Турчинова та Тимошенко, якщо перший вийде на прес-конференцію, а друга не припинить своїх дій; по-друге, суцільна демонізація Петра Порошенка, який збагачувався і через дрібне злиричність з власників горезвісного в Києві будівництва по Банковій, 9-а, і через своїх ставленників у митній службі України (Сколаровського та Вовка), через яких була провалена програма “Контрабанда, стоп!”, а також усіляко сприяв розвалу судової системи в Україні. По-третє, розкрадання ресурсів держави (тут не оминули Євгена Червоненка). І головне — загроза енергетичній сфері України, через дію сформованої ще при президенті Кучмі “злочинної транснаціональної системи, яка паразитує на споживанні Україною природного газу”. І якою нині опікується ще один “демонічний представник оточення Президента” — пан Третьяков (який, до речі, того ж дня звинувачення відкинув).

Але всі ці звинувачення йшли не проти вже “засвічених” ще в заявах Зінченка осіб. Головним героєм скандалів виступу пана Турчинова був сам Президент України, який за словами экс-керівника СБУ, знав про всі порушення. І навіть більше, — у “газовій справі” мав розмову з керівником СБУ і наказав Олександру Турчинову, “припинити переслідування його хлопців”, зауважив, що “СБУ працює проти його команди”.

Узагалі, пан Турчинов усіляко намагався підкреслити головну мету свого виступу: всі ті злочинні схеми, які були створені попередньою владою, плавно перейшли під патронат нинішньої, і народ України отримав в особі нинішнього Президента не що інше, як “Кучму-2”.

Це було настільки очевидно, що від журналістів надійшло закономірне запитання: чи розуміє пан Турчинов наслідки своєї прес-конференції? Настала довга пауза, під час якої хтось сказав: “Не розуміє...”

Здається після цього схаменувся і сам Турчинов, і аудиторія. Перший зрозумів, що дещо передав куті меду, а інші почали сприймати висловлене більш скептично. Тим більше, щодо журналістів: якщо запитання, на думку пана Олександра, прозвучали не в заданому ключі, і “не тим тоном”, ним була озвучена досить агресивна думка: “Будь ласка, не таким тоном, я розумію, що ви повинні відпрацювати...”

Чому одразу так категорично? Узагалі, заявам Олександра Турчинова можна як довіряти, так і цілком не довіряти, переводячи їх у розряд тієї ж демагогії та ієзуїтської геббельсівської напівправди: бо журналістам не було надано жодного документа, який би підтверджував заяви пана Олександра.

Вони і не могли бути оприлюдненими, якщо тільки экс-керівник СБУ не здійснив службового злочину, і не скопіював відповідних документів, щоб піти з свого місця справді-таки з “чемо-данами компромату”. Від службового злочину Олександр Турчинов відхрестився, але пообіцяв, що

Також цілком очікуваним і реальним буде пошвавлення діяльності “дрібних партій”, для яких “переповзання” через 3 % бар'єр — єдиний шанс для подальшої життєдіяльності.

Зважаючи на всі передвиборні конфігурації, політологи з Агентства моделювання ситуацій, презентуючи своє дослідження “Політичні партії України: підготовка до парламентських виборів 2006”, подають десять основних гравців кампанії: “Народний союз “Наша Україна”, “Батьківщина”, Партія Регіонів, Комуністична партія України, Соціалістична партія України, Народна партія України, ПСПУ, СДПУ(о), “Трудова Україна”, Партія Зелених України. Звісно, можна посперечатися щодо можливості самостійної гри чотирьох останніх політичних сил.

Особливо ж цікаве це дослідження тим, що чи не вперше в Україні подаються відкриті відомості про кадрові, фінансові, організаційні, технологічні й медійні ресурси перерахованих вище потенційних гравців. Що взагалі дає достатньо серйозний ключ до розуміння заплутаної гри українського політикуму. На жаль, не доступний широкому колу виборців.

● Радміла КОРЖ

Фото Олександра Галати

якщо всі справи зникнуть, то він досить швидко допоможе їх знайти. Хочеться запитати: як? Якщо все вищесказане відповідає дійсності, то копії існують. Але чи можна довіряти копіям? І ще: якщо здійснено службовий злочин, то існує пряма загроза розголошення державної таємниці. Як же справи з канцелярії СБУ можуть впливати на світ? А це вже серйозніший злочин, ніж обвинувачення, висунуте проти Петра Порошенка у злиричності.

І наразті: якщо пан Турчинов такий уже чесний, чому не виїшов на прес-конференцію набагато раніше, ще в статусі керівника СБУ? Коли документи і справи ще були доступні без скоєння “службового злочину”? Питання, на які кожен повинен дати собі свою самостійну відповідь...

Зрозуміло тільки одне: війна продовжується і буде безжалюсною... Скривджена Юлія Володимирівна разом зі своєю командою наразі прагне тільки одного: влади... А оскільки привселюдного вибачення від Президента та слізного прохання повернутися і очолити новий уряд не надійде, — то ми можемо очікувати що загодно: продовження війни компроматів (яку вже використовують собі на користь сили, що програли в минулому році), розиграш карти політреформи (що призведе до повної політичної і правової дестабілізації в країні), спробу повторення Майдану (не забуваймо аксіоми, що історія повторюється тільки у вигляді фарсу).

Одне зрозуміло: допущено дуже багато помилок. Але люди, які на користь своїх власних інтересів жертвують стабільністю держави у важкий перехідний період, довіри вже не викликають.

● Радміла КОРЖ

ГЛАС НАРОДУ

ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ПРЕЗИДЕНТА ЮЩЕНКА В. А.

Ми, мешканці Дніпропетровська, вимагаємо наразті створити нормальні умови для відродження української культури, історії й національної свідомості, які століттями гнобилися Росією. Як попереднє, так і нинішнє керівництво облдержадміністрації, мер міста не докладають зусиль для цієї благородної місії. Ба, більше того, вони йдуть у фарватері проімперських забаганок, тепер вже ніби сусіда України, Російської Федерації.

Незважаючи на те, що ось уже більше 10 років існують на різних рівнях комісії, очолювані п. С. Костюченком і А. Болебрухом з перейменування тоталітарних і проімперських назв міст, вулиць, проспектів, площ, різних установ та закладів, майже ніякого поступу в цьому напрямку: з великими потугами перейменовано 4 позиції величезного списку.

Усе, як у радянські часи, вирішується келійно і не на користь українського народу. Більше того, дніпропетровські церковні ієрархи підхопили з Москви нову ідею про те, що ніби наше козацьке місто було назване не на честь російської імператриці-повії та гнобителки Єкатеріни II, а на честь св. Єкатеріни. Отак повернули — ні більше, ні менше!!! Хоча сам Потьомкін, як свідчать історичні джерела, назвав це місто саме на честь Єкатеріни II.

А нині, під час літніх відпусток ні з того, ні з цього з'являється вже й “узаконена” назва Єкатеринінський бульвар (на радість російським шовіністам) на місці новозведеного будівельного комплексу під красномовною назвою Арбат. Воно ніби й нічого, але ж це безсоромна російська політика при потуранні місцевій владі. Адже на його відкриття приїздив із Москви сам Лужков... І де цей бульвар розташований? А прямо випирається у вулицю Тараса Шевченка. Яке нечуване блюзнірство!!!

Продовжується зрощення і зрощення дніпропетровської влади з т. зв. УПЦ Московського патріархату в особі його владиків Іриней. Не виключено, що цей високий достойник і є ініціатором т. зв. ідеї про св. Єкатеріну, про яку ніхто впродовж скількох віків не чув. Для початку владика Іриней запропонував вшанувати пам'ятник т. зв. св. Єкатерині. У спонсори він залучив навіть нашого шанованого п. Ю. Єханурова разом з його дружиною, котрий, не розібравшись у перипетіях цієї інтриги, підтримує це рішення.

Якщо це стосується святої, то для чого владика звертається до всієї громади міста, а не до своєї пастви? Знову як у приказі — “не мытьем, так катаньем”... Знову, як і під час виборів, церква втручається у політичну боротьбу, причому не на користь України.

Отже, ми вимагаємо ще на початках припинити маніпулювання і спотворення правдивих фактів, з метою недопущення перейменування нашого міста чи його куточка, пов'язаного з одіозним ім'ям і фігурою Катерини II. Уважніше читайте історію і шануйте рідне, якщо взялися керувати цим народом.

— Пропонуємо негайно прибрати хрест, який установили перед в'їздом у Дніпропетровськ. Що це за хрест покладено на ціле місто? Світ такого ще не видав.

— Просимо вищих посадовців міста Дніпропетровська дослухатися до пропозицій української інтелігенції і надати назви вулиць, проспектів, площ та закладів, які пов'язані з іменами корінних мешканців і заслужили це своєю працею на благо українського народу. Зокрема назвати головний проспект міста іменем Д. Яворницького і т. д.

— Рішуче вимагаємо змінити склад комісії та їхніх головуючих, котрі займаються перейменуванням назв, і поставити людей не байдужих до повернення національної свідомості українців і до минулого нашого народу. Попередній склад боявся цієї правди, виконуючи накази проросійськи налаштованої влади у Дніпропетровську.

Ми довго мовчали, тепер прийшла пора, щоб справедливості восторжествувала і сподіваємося на підтримку Президента, уряду, всієї громадськості Дніпропетровщини та України.

● Т. КОВАЛЬЧУК, В. БОГОВИК та інші. Всього 51 підпис. Збір підписів продовжується

ВАВИЛОНСЬКА БАШТА ПО-УКРАЇНСЬКОМУ?

РЕФЛЕКСІЯ

Чому? Чому все, що так гарно починалося вже так стрімко розсипається як картковий будиночок? Хто зрадив ідеали Майдану? Її величність Корупція продовжує керувати Україною? Чому ті, хто на Майдані керував духом нації, хто втілював прагнення народу піднятися з колін духовної скрутості, хто жив, дихав, відчував єдиним духом, єдиним серцем зі своїм народом, зайнявши відповідальні посади-престоли, не можуть зрозуміти одне одного і народ? Президента слухали, але не чули. Невже вищі сили втрутилися і сплутали мови будівничим незалежної вільної України?

У подальшому розвитку цієї історії ми побачимо поступове примноження людської пихатості й глупоти. Новоявлені гетьмани направили стремління своїх сердець зовсім не в ті сфери застосування, що вказані їм були Божим Провидінням. Згадаймо вічну книгу Біблію. Спочатку заздрісна ненависть до свого брата доводить Каїна до вбивства. Зло поширилося по всьому світу й було знищене під час потопу. І за цим відбувається трагікомедія під назвою “Вавилонська башта”: при великих мріях і замірах втратили спільну мову.

А можливо, ми за три місяці перебування на владному Олімпі досягли такої могутності, що запросто стали наказувати нафтовим магнатам сусідньої держави за якими цінами їм реалізовувати нафтопродукти. То як бути з одночасним закриттям 3-х НПЗ на тривалий ремонт? А як із побудовою Росією нового нафтогону по дну Бал-

тійського моря в обхід України? Політики України ще не досягли в своїй діяльності тих економічних висот для своїх виборців, для свого народу, щоб можна було собі дозволити презирливо фиркати на об’єктивні економічні взаємовідносини з найближчими сусідами та роками напрацьовані досягнення дипломатії у розвитку добросусідських стосунків.

Невже протистояння і суперництво Порошенко—Тимошенко засліпило очі до такої міри, що забули й про довіру народу, і про Президента, і про тих, хто під час подій на Майдані стояв по іншу сторону барикад?

Не встигли розслідувати факти корупції посадових осіб кучмівського режиму, як уже свої, рідні, помаранчеві корупціонери з’явилися. І ми ще надіємося-сподіваємося, що якийсь іноземний благодійник інвестуватиме в українську економіку? Життя позбавить нас цих ілюзій дуже швидко. Тут хоча б російські енергоносії втримати, а то ж світові ціни на нафту зростають та й попит зростає. Ну, навіщо ми потрібні нафтовим магнатам із нашими проблемами? Одне радує — зима попереду, і в холодних ліжках “кохатися” інтенсивніше будемо, а там з’являться не лише свої космонавти й нобелівські лауреати, а й просто відповідальні політики, яким під силу буде подолати власну амбітність в інтересах розвитку держави?

Президент розрубав Гордіїв вузол, відправивши найближчих соратників-однодумців і друзів, і кумів у відставку і тим самим посіяв розгубленість серед тих, хто вистраждав помаранчеву пе-

ДЛЯ ЧОГО В УКРАЇНІ РОСІЙСЬКІ ШКОЛИ?

ПИТАННЯ РУБА

Перед новим навчальним роком у “Вечірньому Харкові” з’явилася стаття представника комітету “За культурно-языковое равноправие” під назвою “Руки прочь от русских школ!”. У ній розповідалося про пікет активістів комітету на підтримку батьків учнів Чугуївської гімназії з вимогою не переводити перші й п’яті класи гімназії на українську мову навчання.

Уважно прочитавши статтю, ми подумали: “А для чого в Чугуєві Харківської області і взагалі в Україні російські школи? Адже в Польщі й Фінляндії, які колись входили до складу Російської імперії, немає російських шкіл, у крайньому випадку таких, які утримували б ці держави, як це спостерігається наразі в Україні. Гадаю, майже немає їх у Прибалтії, у кавказьких республіках, у середньоазійських. Можливі уроки російської мови та літератури, — так би мовити, для загального розвитку. А ми що, гірші за всіх?

У нас потрібна справжня українізація. Вона і зручніша, ніж двомовність, і вигідна державі. Діти — майбутні громадяни України, і кожна дитина повинна спершу виховуватися в українському дитсадку, потім в українській школі, далі в українському внз, аби добре знати державну мову й історію та культуру України. Юнак чи дівчина, ставши лікарем, юристом, учелем тощо, наприклад, у Харкові, можуть після внз поїхати в найглухіше гуцульське село і там відчувати себе, як удома. І ті люди сприймають випускників, як своїх, а не як чужинців.

Певно, так або приблизно так розмірковував і наш перший Президент

Л. Кравчук. Тільки-но він прийшов до влади, як відразу у вкрай зрусіфікованому Харкові з’явилися біля кінотеатрів оголошення, написані українською мовою, документація — українською. З’явилися українськомовні дитсадки, школи (а раніше було на 178 шкіл лише дві!), переходили на державну мову внз.

Ні, росіяни й російськомовні громадяни не раділи тому. У нас була сусідка-українка, а в неї зять із Волги, росіянин, і внук, природно, теж цієї національності. Так зять говорив: “Ния, ни мой сын не будем изучать этот хохляцкий язык”. (Про рівень культури і про ставлення “старших братів” до “молодших” усім давно відомо). Але є потреба. І волжанин вивчив українську мову, бо інакше він, офіцер, не міг би обіймати свою посаду. Син теж вивчав. До того ж, українська йому так сподобалася, що у нього з мови кращі оцінки, ніж з “языка”. Певно, в інших сім’ях, в інших організаціях, теж провадилася українізація. Але декому це дуже не сподобалося, в першу чергу Москві. Пам’ятаємо, “Комсомольская правда”, чи від бажань, чи для “піару” передрукувала план дій Московії проти незалежної України, аби її задушити і повернути до складу Російської імперії. А наш народ, звикши довіряти центральній пресі, приймав усе це за чисту монету. Досі дивуємося, як наш перший Президент усе це терпів? І коли шахтарі висунули вимогу, аби провести перевибори, Кравчук згодився, пропрацювавши лише два з половиною роки і не встигши нічого суттєвого зробити, аби показати свої можливості. По суті, він виграв перевибори 1994 року, та результати були сфальсифіковані на користь Кучми, якого хотіла бачити біля влади Росія.

ремогу. І тим самим вселив упевненість і бадьорість серед тих, хто підтримував ставлення кучмівських прибічників. Пан Янукович негайно повернувся до Києва, а деякі політики відкрито звинувачують Ющенка в неспроможності виконувати функції президента і пропонують розпочати процес імпічменту.

Кульмінаційним моментом у цій трагікомедії стало заступництво експрезидента Леоніда Кучми, який висловився проти імпічменту Ющенка. Так батько заступається за сина, так колега співчуває і підтримує колегу. Екс-президент, режим якого скінчився Майданом, тепер підтримує народного обранця, якому народ повірив і пішов за ним на Майдан. Що відбувається? Споріднення душ українських президентів колишнього і діючого? Оце дожилися!

Завжди українську незалежність губили внутрішні чвари, амбітність та надмірна пожадливість новоявлених гетьманів, яким перспектива владарювання туманила свідомість і глушила голос серця. Біблійна історія з недобудованою Вавилонською баштою стала пам’ятником людської глупоти й пихатості. Дуже не хочеться побачити знову паралізованою велику мрію українського народу про свободу й незалежну державу. Тимошенко і Ющенко не повинні йти на вибори різними, хоч і паралельними шляхами, якщо вони справді хочуть правди і добра для людей, для країни. Незважаючи ні на які перипетії долі, ні на які труднощі і втручання вищих сил, — у них повинна бути одна мова спілкування — мова довіри народу. Діючи узгоджено, злагоджено, не посягаючи на чуже, можна здійснити найзаповітніші, найсміливіші мрії: адже все так гарно починалося...

● **Оксана ЄВСЕЄНКО,**
м. Херсон

Кажуть, що Кучма добра людина, що він сам не крав (просто йому самі давали хабарі). Може, й так, але порядності в ньому набагато менше, ніж у Леоніда Макаровича. Як повів себе Кучма, коли по Києву ходили після касетного скандалу протестуючі з гаслами: “Кучму геть!”? Та сидів до останнього моменту й усіляко хитрував, аби залишитися на третій термін президентства!

Так, певно, щось він зробив, але ж скільки зла! Розплодив корупцію, зазнастив сільське господарство. А ще насадовив суцільну русифікацію, проголосивши, що не варто поспішати з українізацією, хай перехід відбувається поступово. Одним словом, закликав, аби пожаліли російську мову... Результати? Нині у Харкові лише одна українська газета, та й тією керує представник меншини, що налічує 100 тисяч осіб.

Як ми, українські патріоти Харкова, чекали приходу до влади Ющенка! І раптом Віктор Андрійович у своїх передвиборних виступах, крім обіцянки “бандити сидітимуть у тюрмах”, ще пообіцяв: “Я не закрию жодної російської школи. Я допомагатиму російській пресі”. Ну, щодо першої обіцянки, то бандити порозбігалися по всьому світу. А от російськомовній пресі допомагає. Та і школам, коли брати випадок у Чугуєві, теж (інакше там так упевнено не висували б гасло: “Руки прочь от русских школ!”).

Ні, у нас ще не все втрачено. Якщо не вийшла українізація “спочатку”, її можна почати “з кінця”, а саме: перевести внз на державну мову викладання. Відомо, що нинішня молодь прагне отримати вищу освіту. Школярі, дізнавшись про такі процеси у вишій освіті, бігом побіжать до українських шкіл, бо це їм потрібно. От побачите, Вікторе Андрійовичу!

● **М. ВЕРБИЦЬКА,**
О. СЕМИДУБ,
м. Харків

КОМУ Б ПОДАРУВАТИ?..

МОВНА ПРИТЧА

А чи є ще де в цьому безмірному світі — чи є ще народи, які тільки народжуються?

Ще немає в них майже нічого: ні слави, ні історії, ні сталих традицій, ні окресленої території проживання, ні влади демократичної, багато чого в них ще немає.

Щоправда, є буйна первородна сила, є вируюча кров, є здатність рости і множитися, є сила, є ікlistі вожді, є поривність, майже здатність літати, — бо вони молоді й дужі, вони ще лиш народжуються, лишень випорхують у світ.

Але я про те, чого в них немає: мови в них немає!

Немає, бо ж вона так легко і приспішено не виникає. Вона витворюється довго і зболено, це коли не дарується небом, я швидше схильний, що дарується небом.

У всякому разі — мови в них немає.

То, може, ми б їм свою подарували?

Гарну, майже що досконалу: солов’їну, калинову, орлину, барвінкову, великодну, купальську, вишневу, соколину, величальну, журливу, зболену, мордовану і тортовану, стожили, гайдамацьку, козацьку, невідьничу і ще там таку й таку, всіх прикмет нашої мови годі й перелічити.

Я знову про те, що наша

нам чи приїлася, чи набридлила, чи в печінках засіла, чи горло нам дере, чи під серцем каменюкою стає, чи ще щось там такого.

Я про те, що ми могли б послугуватися і сусідською мовою.

Так, не краща вона за нашу, так, ми з нею за свій довгий вік наклепувалися вдосталь — але ж бо коли наше начальство ось уже довгий час послугується нею, коли ж наша еліта, коли наші поведарі та ідеологи — то чому б і нам...

Тобто — чому б нам не подарувати нашої мови якогось народові, що тільки народжується, є ж бо такі в незорозум всесвіті?

Кращого дарунка годі й придумати. Дякували б вони нам і тишилися: як же гарно звучать нашою мовою такі-то й такі-то слова, як пісенно, калиново, барвінково, соколино!..

Хто пристає на мою позицію?

О, Бачу, таких більш ніж досить. Не то щоб одноголосно — але одностайно, це вже безсумнівно!

Тож даруйте — мене да-найці, ми з чистим серцем!..

Микола ПЕТРЕНКО,
м. Львів

●

СКЛАДЕНІ ЧИСЛІВНИКИ — НЕЗДОЛАННИЙ БАР’ЄР «ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ»

ГОСТРЕ СЛІВЦЕ

Народна мудрість рече: “Чим далі в ліс — тим більше дров”. Це стосується всіх без винятку ділянок життя. Мовна й також. Бо чим більше слів лунає про захист рідної, державної мови, тим частіше чути дивовижний полтавсько-костромський діалект, тим кучерявіше розквітає чортополох суржику, мовних покручів.

Рідко диктор чи ведучий програм у теле-радіоефірі скаже “Нуль”, бо він у них — “Ноль”, чи зробить правильний наголос бодай на половині слів. Піднесений вираз із іменником “боГИ” вони обов’язково наголосять “БОги”. Та що вже тут про богів розпросторюватися, звичайні “граБЛІ” вони перетворюють на “ГРАБЛі”. Хоч ті їх теми *граблями* по голові лупи, а їх на рязанську вимову тягне.

Скільки мовних “перлів” видають на-гора народні депутати в сесійній залі та поза нею, ні сказати, ні всім масмедіа описати. Багато друкованих ЗМІ спеціальні рубрики для цитат нардепів позаводили, і, схоже на те, допоки український парламент існуватиме — ведучі цих рубрик матимуть за що купити кусень шинки.

З усіх самостійних частин мови чомусь найбільше не таланить числівникам. Нашанаша так звана політична еліта (а це не лише депутати, а й сидальники з усіх гілок і пеньків влади) хоча й обізнана з економікою, особливо тіньовою, цифри вимовляє поварварськи. Напевне, вона за візирець має екс-гаранта, а

в того зі складеними числівниками ніяк не ладилося. Він ще зроду не сказав “**У дві тисячі** четвертому році”, а тільки “**У двутич** четвертому”.

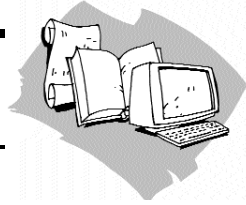
Почула це придворна челядь, віддалені начальнички середньої руки та нижньої ноги, а за ними парламентарі, і давай ось уже який рік за інерцією й при новому гаранті, а часто й з ним, мучити й трощити ті нещасні числівники. Хоча всі ходили до школи, а дехто навіть і внз закінчив не за гроші, горнуть в ефір: “**У двух тисяч** четвертому році”, “**У два тысяча** четвертому...”, “**У двух тысячах** четвертому...” Таку винахідливість у безграмотності проявляють, що якби таку проявляли до економічних реформ, то ми б за рівнем життя і виробництва вже весь світ обскакали б.

Тим часом навіть школярки можуть підказати “еліті”, що в складених числівників відмінюється лише остання складова частина. У якому б високому кірслі не возсідав мовець, йому належить говорити: “**У дві тисячі** четвертому...”, “**до дві тисячі** п’ятого...”, “**після дві тисячі** шостого...”. Закони граматики однаково повинні знати, інакше їх запишуть у близькі родичі Верки Сердючки, а це родичання “політичної еліті” таки не до шмиги.

Микола БОСАК,
м. Київ

●

НЕ МОЖУ МОВЧАТИ!

Чи варто звертати увагу на дрібниці? Варто. Бо диявол, як мовиться, ховається у дрібницях. Із дрібниць складається усе. Із дрібниць вибудовується система. Політична, економічна, соціальна тощо. Вибудовується загроза ідентичності. Приміром, нині для американської ідентичності становлять загрозу латиноамериканці, що переїхали до США. Нині, як ніколи, існує реальна загроза й українській ідентичності.

Отож кілька прикладів. Дрібниць. На перший погляд. Життєвих.

Телефоную до голови однієї з райдержадміністрацій, що на Івано-Франківщині. Після трьох довгих гудків на другому кінці дроту чую голос автовідповідача “Здравствуйте. В настоящее время мы не можем вам ответить”.

Телефоную до Києва — хочу подарувати одній із тамтешніх шкіл-інтернатів кілька примірників книжок останнього українського перекладу роману Жуля Верна “Діти капітана Гранта”. Моя співрозмовниця (директор інтернату) не приховує свого обурення: — І так вся (!) література йде українською мовою. Не можна забувати російської. Ми Жуля Верна читаємо в оригіналі.

— Французькою? — обережно уточнюю.

— Російською.

Телефоную у справах до Сімферополя. Розмовляю з працівником кафедри слов'янської філології тамтешнього національного університету. Відрекомендувавшись, пояснюю суть справи. Мене перебивають:

— Гаваріте па-рускі. Я па-українські не панімаю.

Після того як я запропонував спілкуватися польською (кафедра ж слов'янської філології!) моя співрозмовниця погоджується використовувати українську.

Львівський бізнесмен, із діда-прадіда галичанин, простягає мені візитку. Напис зроблено російською. Помітивши моє здивування, пояснює:

— До нас на фірму різні люди приходять. Часто спілкуються російською.

Таких “дрібниць” хоч греблю гати: офіційні вивіски, фірмові бланки дублюються не знати чого англійською мовою (за советських часів на бланку державної установи з українським текстом обов'язково сусідив текст російською мовою). Тепер маємо іншу лінгвістичну “моду”: офіційні вивіски державних установ часто дублюються англійською мовою. Приміром, МВС (!), керуючись, очевидно, своїми внутрішніми відомчими мотивами, зробило переклад англійською мовою назви “Міністерство внутрішніх справ України”, навздогін такі ж “новаші” зарясніли на будівлях УМВС в обласних центрах.

На українських телеканалах триває советська практика пригноблення “інтернаціоналізму” — на естраді двоє ведучих (російськомовний і українськомовний).

На “Інтері” ведучий, який добре володіє українською мовою, під час розмов у студії із запрошеними українськомовними гостями не переходить з російської на українську. Політика телеканалу? Особисто мені, телеглядачеві, незручно в такій ситуації. Гадаю, що запрошені на телепередачу гості теж почуваються не краще. Але надана безоплатна нагода поспілкуватися з усією країною, мабуть, переважає психологічний дисконформ.

Очевидно, саме виходячи з таких “єдинонеділіських” концепцій та позицій, на “Інтері” й на

“1+1” українськомовного телеглядача навчають, як саме потрібно розмовляти українською: приміром, “стакан наполовину пустий” (реклама пива на “1+1” 7 серпня 2005 року), “дівчонкі класні” (реклама мобільного телефона 31 серпня) тощо. Саме на цих телеканалах прописалися палатка замість намет, руль замість кермо, качелі замість гойдалки. І так далі: шар (куля), стакан (склянка), бутилка (пляшка), суткі (доба), да (так), клубніка (полуниця), земляніка (суниця), лапті (личаки), від першого лица (від першої особи), склади зіврано (склади висаджено у повітря), за углом (за рогом), верьовка (мотузка), в ста метрах (за сто метрів), каток (ковзанка), садік (садочок)...

ЗАГРОЗА ІДЕНТИЧНОСТІ

Ну, дуже вже схожі ці українські й російські слова. Дрібницею лише відрізняються.

А постійне використання в рекламі зросійшених імен: Вітя, Ксюша, Маша, Толя, Петя, Саша...

Червень 2005-го. Випускники середньої школи дають інтерв'ю кореспондентові УТ-1. На запитання українською демонстративно відповідають російською. Українську знають, розуміють, вивчають (15 років минуло від часу проголошення державного суверенітету!). Але ДЕМОНСТРАТИВНО воліють відповідати російською. Відповідь одна: так їх виховали педагогічні колективи шкіл, батьки.

На українських телеканалах і радіостанціях (насамперед, ультракоротких) мало що змінилося після Помаранчевої революції. “Інтер”, приміром, продовжує демонструвати заїдеологізовані серіали про доблесних російських воєнків, що воюють у Чечні, про російський спецназ і розвідку, а також любочні фільми советської доби з виразними “єдинонеділіськими” акцентами...

А як пояснити ігнорування державної мови українськими воєнками? На телебаченні неодноразово можна спостерігати за тим, як на запитання українською солдати й офіцери Збройних сил, працівники МВС відповідають російською. З ким вони себе ідентифікують? Чи може щось подібне бути в армії США, де служить чимало іспаномовних воєнків? В Україні ж такі прецеденти — не винятки, а правило. Мимоволі подумаєш: чи не з озброєною “п'ятою колоною” маємо справу? Саме таке відчуття виникло 20 серпня 2005 року під час перегляду телерепортажу УТ-1 з полігона, де змагалися українські (!) спецназівці.

Такі сцени в побуті чи на телеекрані — підкреслена демонстрація росіянами різних вікових категорій своєї “інакшості”, демонстративне відмежування від автохтонного населення — не пооди-

нокі. Пояснення просте. Численна російська меншина в Україні своїй території не має. Це колоністи, нащадки колоністів. Імігранти. І не треба спекулювати на “братерській допомозі” у відбудові народного господарства — досить лише згадати колонізацію українських земель після Голодомору. Нашадки колонізаторів ніяк не бажають розлучатися з привілеями. Навіть, коли це стосується мови.

Саме цим пояснюється, чому росіяни в Україні так наполегливо вимагають надання офіційного статусу російській мові, водночас демонстративно не бажаючи поспілкуватися державною мовою. Утім, можливі ще два варіанти відповіді: частина росіян в Україні не спроможна вивчити української

мови. Пояснення просте. Численна російська меншина в Україні своїй території не має. Це колоністи, нащадки колоністів. Імігранти. І не треба спекулювати на “братерській допомозі” у відбудові народного господарства — досить лише згадати колонізацію українських земель після Голодомору. Нашадки колонізаторів ніяк не бажають розлучатися з привілеями. Навіть, коли це стосується мови.

Якщо ви звернете до працівників представництва “АероСвіту” в Нью-Йорку чи Торонто українською мовою, то у відповідь почуєте російську. Ба, більше, в салоні літака “АероСвіту” на звертання до стюардес українською мовою вони вдають, що не розуміють.

“Здравствуй Артек!”. Риторичне питання: яка робоча мова в знаменитому таборі відпочинку, де

зібрані перші серед найкращих дітей з України?

Про окупацію інформаційного простору України мовою іноземної держави написано достатньо. І що ж? Нещодавно український мас-медійний ринок поповнився ще одним виданням московського формату — російськомовною газетою “Коммерсант”. Виходить. Державний комітет телебачення і радіомовлення України поділяє позицію відомого російського сатирика М. Задорнова, що українці та білоруси — один народ? Перекопаний, що мільйони моїх співвітчизників почуваються саме українцями, а не білорусами чи росіянами. Але прибуток над усе — німецькі й американські власники і видавці “Бурди”, “Лизы” чи “National Geographic” вважають (Держкомінформ та інші українські державні інституції, виходить, також?), що для українців не варто створювати українськомовної версії цих журналів. Йдеться насамперед про економічний успіх. Тільки якою ціною? За рахунок української мови, культури?

На кого розраховане “Служебное расписание движения пассажирских поездов” видрукуване Львівською залізницею? Це дер-

жавна інституція чи приватна структура міністра транспорту Євгена Червоненка?

А чим керувалася в українському місті з неукраїнською назвою Кіровоград фірма “Ласка”, почавши виробляти морозиво з чужинецькою назвою “Твой шоколадный рубль” і зображенням на обгортці стилізованої російської 500-рубльової купюри — цар Петр I,

вітрильник і застереження: “Подделка билетов банка России преследуется по закону”. Дрібниці?

Сірникова коробка Рівненської сірникової фабрики. Наклейка виконана за “найкращими” зразками советського соцреалізму — на червоному тлі робочий і калхозніца з серпом і молотком у руках (знаменита скульптурна група Мухіної, що десятиліттями бовваніла перед входом на ВДНХ у Москві)...

Легалізація суржиків набуває незворотних форм саме в ЗМІ, не кажучи про побут, інші сфери нашого життя. На радіо, на телебаченні, в газетах і журналах питомо українські лексеми день у день, місяць у місяць, рік у рік опиняються поза мовним законом, позанормативні русизми, тобто “слово, його окреме значення, вислів, граматична форма тощо, запозичені з російської мови або утворені за її зразком” (Іжакевич Г. П. Русизм // Українська мова. Енциклопедія / Ред. кол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк та ін.).

У суспільно-політичній лексиці, у побуті вже віддавна по суті стали нормою: “у випадку” (“у разі”), “доля відповідальності” (“частка...”), “приймати участь” (“брати участь”), “казачий лист” (“рекомендований лист”), “підписка газет і журналів” (“передплата...”), “складає” (“становить”), “у жодному випадку” (“у жодному разі”), “закалювання організму” (“загартовування організму”), “мізерна доля” (“мізерна частка”), “зразкУ” (“зразкА”), “шашликУ” (“шашликА”), “поїхав до ЛьвоваУ” (“до ЛьвоваА”), “у п'яти хвилинах”, “у п'яти метрах” (має бути “за п'ять хвилин”, “за п'ять метрів”), “вартість складає” (“вартість становить”), “самий великий” (“найбільший”), “працював в одній сорочці” (“працював в самій сорочці”), “від першого лица” (“від першої особи”), “за углом” (“за рогом”), “коньки на катку” (“ковзани на ковзанці”), “важливо відмітити” (“важливо відзначити”), “доля секунди” (“частка секунди”), “палатка” (“намет”), “казначейство” (“скарбниця”), “ізом” (“родзинки”), “виключно” (“винятково”), “везе тобі” (“щастить тобі”), “простуда” (“застуда”), “відмінно вгамовує спрагу” (“чудово вгамовує спрагу”), “в даному випадку” (“у даному разі”), “заслоняє” (замість “затуляє”), “прАві” — з наголосом на “А” (“мають рацію” або “праві” — з наголосом на “І”), “купе віддиху” (“купе відпочинку”), “докладаю” (“доповідаю”), “стакан” (“склянка”), “образ життя” (“спосіб життя”), “знаходиться” (“перебуває”), “кружка” (“горняк”), “відбувається” (“коїться”), “самий краций” (“найкращий”), “втрачає свідомість” (“непритомність”), “забастовка” (“страйк”), “відмічати” (“відзначати”), “пери за все” (“насамперед”), “палатка” (“намет”), “паруса” (“вітрила”), “банка” (“бляшанка”)...

Наведені приклади — дешифрація (за роки советської влади лише в українській правопис було внесено понад 120 “поправок”, які мали максимального наблизити правопис український до російського), але й вона потверджує, що “невмотивоване запозичення слів із однієї мови в іншу — свідчення невідповідності, неуваги і неповаги до своєї мови, низької загальної і мовної культури” (Коваль А. Культура української мови. — К.: Наукова думка, 1964).

Із таких “дрібниць”, а їх тисячі, вибудовується вкрай підступна інформаційна, семіотична загроза українській ідентичності. Хто за це відповідь?

● Олег РОМАНЧУК, кандидат філологічних наук, шеф-редактор журналу “Універсум”

ЗГАДУЄ ВАСИЛИНА
МИХЛЮК-ДРИЩУК:

Коли прийшли москалі в 44-му році, тата заарештували. Саме в Зелений світ. Взяли в Коломию, відти в Франківськ і там засудили на вищу міру. Забрали й'го в Зелений понеділок. Тато то відчував, певно. Увечір прийшов до нас Люльчук із стрибками і питають: "Де Мисьо?". В'ни йго вже мали на оці раніше й притримали — призначили головоу сільської ради. Мама каже: "Ще не приходив". Мама була вагітна, а тато відчував арешт і спав на подрі (місце, де зберігають сіно — *авт.*). Мама рано й'му розказала, що про него питали, а він каже: "Знаєш, Ганько, я беру сапу і йду вроді сапати". Але й'го вже чекали в засідці. Тато вийшов на задні двері, його оточили й зловили. Мама каже: "Біжіт за татом, бо я не годна". Ми з Коцем побігли, тато брата взяв на руки ти й каже: "Дозвольте, я й'го аж в Москву понесу отак на руках". А в'ни кажут: "Постав. Ти не йдеш у Москву, ти йдеш в'тюрму".

І тато пішов. Ми ціле літо самі. Баба ще несла пішки йму їсти в Франківськ. Ми так і не знали, коли й'го судили, коли мали розстрілювати. Їх зібрали там цілий гурт в одну яму. Там ек тим пулемётом сипнули, так це всьо попадало там і лиш два лишилися живі. Один із Пістиня і тато наш. І ек то затихло, то в'ни екос си відкопали й добралися до Косова. Тато був такий побитий, й'му відбили нирки, лікарі довго й'го лікували, але не могли вилікувати. Ми, діти, про то не знали, мама, певно, знала під осінь. Восени нас запалили. Лишилися лиш мала хата. Але і з тої нас під зиму вигоні. Мама пішла у Вульйцу і взяла меншу сестру й маленького йваса, мене не взяла, бо могла вже шос комус розказати. Ми з Коцем були на Сходному в матки. А баба так є помішела в розумі, ти й її лишили в хаті, сказали, що дурну не треба вивозити. Всьо в нас конфіскували — корову, телицу ківну, свині.

У колідники загавкав пес, матка втворила двері, а то Люльчук з гвером. Матка каже: "Васю, зби-

Брати Михайло та Юрій Михлюки з дружинами, матір'ю Євдокією та дітьми

рай Коцька, бо забирають вас на Сибір". Йдемо ми перед хати, а матка каже: "Тікай". Я побігла, а Люльчук кинув Коцька, здоймив гвер і кричить: "Стій, бо стрілею". Ймив мене за чупер і дотегнув в Косів. А там гвавт, мама з братиком і Маринькою на санах. Це був перший-першіський вивіз. Привезли нас на переселенний пункт. Народу там напхали. Ми трохи поїли, отчєнаші говоримо, лєдвє перєночували.

Рано нас перєрахували — з одної кімнати перєгонєли в другу. Коцьо малий схотів на двір, то я мусіла вивести, бо мама з йвасєм була. Я й'го вивєла, а там замінєвано, певно, нас Бог беріг, що не підірварилиси. Коцько тєгнувси до "слєнєчок", бо іграшєк тогди не було. Вернулиси, кажу мамі: "Так добрє було тікати, ніхто нас не спирав". Мама каже: "Тікай до матки у Вульйцу". Ми вийшли, ніхто нас не спирав, перєлізла я чєрєз мур, Коця перєсадила. А коло Шевченка вже нас шукають. Я зрозуміла, що то нас шукають і зайшли

ми до йкоїс жінки — перєчєкали, сказали їй, що води хочємо і йдемо до бат'ька на Вєрбєвєц. Потєму перєйшло то — ми пішли вбрід чєрєз Рибницю. Лєдвє перєйшла чєрєз воду з дитинєв на руках, постєлєта намєчила. Я пішла до свої подружєки, бо у Вульйцу бояласи. Прийшли, а там си спудили: "Ви відки? Вас Люльчук шукає!" Нас схєвали у яслах, пішли до матки, а матку вже заарєштували — несла мамі їсти, то звинуватили, що дитий вєрєла. Нас відти за поріг виставили й сказали, аби ми йшли до Данчука. Ми пішли, аж чуємо — Люльчук. Схєвалиси. Дитина пишит, а я: "Тихо, бо Люльчук вчує". А потєму побігли до Тєнихи. Тєниха нас — на піч і каже: "Сидіт тихє, а Юля вас до Данчука відвєдє, ек другий когут запіє". Юля нас відвєла, а Данчук ужє на санах, навєть у хату не пустили. Данчук зробив ямку в сіні, накрит нас ліжником і повіз. Дитина плачє, що нєма чим дихати, а я: "Ціхє, бо Люльчук вчує". Приїхємо тут у Вульйцу на станицю (хата бат'ьків Микєли Дрищука, чєловіка Васиєлини Михайлівни — *авт.*), нам дали їсти. Потєму прийшла йкас дівчина й забрала нас і привєла до йкоїс хати й каже: "Ціхє, тут тато ваш є". Впустила Коцька в хату й дивитси, що будє. А Коцько: "Тату!". Ввійшли й ми в хату, тато нас розцілював. Ми сказали, що маму вивєзли в Сибір. Вийшли ми звідти, я, Коцько, тато й щє йкийс чєловік. Я не знаю, що тато має тридцєть чєрків і дві татарці. Чєловік несє Коцька. Повернули в йкийс бункєр, говорили з йкимєс люд'єми. Потєму той чєловік лишив нас і ми пішли самі, тато вєдє Коцька за руку, в другій руці несє автомат. Тато дав мєні льєрнєтку й каже: "Ану дивиси, Васютєко, в тій хаті маємо буті. Близько? А ти рушков змєгла би досєгнути?" Цє мєні запам'єталєси. Тато нас не берє на руки, бо не годєн. Зайшли ми туду до хати, а та жінка каже: "Ну, ек, Миську?" А він: "Нєма добра, Ганю вивєзли на Сибір, а цє мої діти. Шо я тєпєр з цими дітми буду робити?" В'на тихєнько каже: "Лєжємо спати, ти підєш, а я дитий нє маю, то твоїх викутаю". Я думаю — лиш би не вснути, алє мєвчу, аби Коцєви нічє не казати. Коцько тримаєси за тата бєз перєстанку. На Збєра застєкали, увішли хлопці, дали чєсть. Тато питає: "Єк у тєрєні?" "Добрє". Тато каже: "Хлопці, вже мєні добра не будє, доки я живий". А мама лиш утєво-

не позвоєли. Там тато на Пістинській лєжєв, аж мамин брат вєрєк тєло й хотів поховати на Старєму Косєві. Алє коло тої ями вже сокотили, він кинув тєло у яму й втік. Тато відти забрали й говорили, що порубали на куски.

Чєрєз два роки ми мусили здатиси. На Сходному був мамин родич, йкий тогди був учасєковим, і хотів зробити хоч однє добрє діло й поміг мамі. Ми вже післє того жили вже в своій хаті. У мами був щє один синочок Васильєко, йкий родивси, коли ми були з татом у Бабині, мав рік, ек тата вбили. А брата татєвєго Юрка засудили на 25 років. З мами зняли прєтокол, алє то вже такий був прєтокол, вже нам всьо підготєували. Отак всьо то минєлєси. Так ми лишилиси в хаті. Можє, було щє шєс. Алє для дитий то всьо нє говорилиси.

Від автора:

Діти Грома живуть до цього часу. Дєчка Васиєлини присутня на всіх відкриттях пам'ятників вєйнам

Сім'я Грома: Васиєлина з чєловіком, Ганна, Микєла, Євдокія, Марія та Васильєко

рєє дєрєі, алє вже не так зібрана, ек була. Людє дали їй свєтєкову вбєрєю, запаски, аби не впізнали. Мама вбїгєє, ек зачєла голосити: "Діти, діти, ек я вас розгубила". А в'на втєкла, лишила дитий. Малий йвась вмер, бо в'ни топиєли під Коломиєв. Їх бояєли вєзти лісам, то всьо йшло під воду — і торби й людє. Васютє Васиєлігєва каже мамі: "Ганько, ек бис хотіли тікати, то я за дітми дозирну". Мама лєгла під поїзд і всьо то, ек Мариньку хотіли кидати то у вагон, то під поїзд, чула й плакала.

Ми лишилиси з татом. Тато був прєвідник куша, мав пєсєвдо Грім. У мєнє було пєсєвдо — Синичка. Мама пєсєвда не мала. Цілий Бабин знав, що цє Громиха. Ми сім років у Бабині хєвалиси. Два роки вже післє того, ек тата вбили. Люд'єм було дужє тєжєко жити. Тата вбили прєд самим Вєликоднєм. Голова бабинської сільради знав про нас і помагав нам, він перший і взнав, що тата вбили. Тата розібрали і голісінького кинєли під суд — сокотили, хто має йти. Бабі йти матка

УПА. Чєловік жартєс, що йому колєсь привєзли жінку в хату — щє малєю. Кажє, що коли привіс нарєчєну до мами, та посміхнєлася: "Мєні вжє цю нєвістєку привєзли". У Бабині, дє прєживє останні роки Михайло Михлюк, до цього часу пам'ятають Грома і його сім'ю. Коли туду приїжджєє чєловік Васиєлини Михайлівни, кажут: "Громийши зєсть приїхав". У Косєві функцієнує музєй, дє збєрїгаютьсє матєріали про вєяків УПА.

І щє однє: наприкінці нашої розмови я запитала Васиєлину Михлюк, чєму ж Васиєлина Риптик ствєрджєє, що вона не здогадувалася прє втєчу дружєини Грома і не знала, що робити з діт'єми. На щє отримала відповідь: "Бєйтьсє. Батєто хто до цього часу не можє повірити, що його не будуть перєслєдувати за допомєгу вєякам УПА. Алє вона зробила дужє добру справу, якєй не слід сорємитисє, і ми всі їй вдячні".

(Збєрєжєно розмовну мєву)

● Матєріал підготєувала
Марія КРИШТОПА

Чєловік Васиєлини Михлюк із матір'ю та сєстрєю